

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет міжнародного туризму та економіки
Кафедра туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (дипломної) роботи
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

РОЗРОБКА КОМБІНОВАНОГО МАРШРУТУ З АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Виконала: студентка 4 курсу, групи МТЕз-119

Спеціальність: 242 Туризм

Освітня програма: Туризмознавство

ТІТОВСЬКА Софія Ігорівна

Керівник: к.е.н., доцент ЦВІЛИЙ С.М.

Рецензент: д.е.н., професор ГЛУЩЕВСЬКИЙ В.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

Інститут, факультет Міжнародного туризму та економіки

Кафедра Туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Ступінь вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва)

Освітня програма (спеціалізація) Туризмознавство
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТГРБ

Валентина ЗАЙЦЕВА

«___» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (ДИПЛОМНУ) РОБОТУ СТУДЕНТКИ

ТІТОВСЬКОЇ Софії Ігорівни

1. Тема роботи (проекту) РОЗРОБКА КОМБІНОВАНОГО МАРШРУТУ З АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ,
керівник роботи (проекту) ЦВІЛИЙ С.М., к.е.н., доцент,
затвердженні наказом вищого навчального закладу від 16 грудня 2022 року № 434/1
2. Строк подання студентом роботи (проекту) 23.05.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи (проекту) в роботі використанні навчальні посібники, підручники, статті наукових видань, матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, монографії, Інтернет-джерела, законодавчі та нормативно-правові акти України, дані первинного бухгалтерського обліку, статистичні звіти.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) Теоретико-методичні основи розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму;
2) Дослідження сучасних активних видів туризму в Івано-Франківській області;
3) Перспективи комбінованих туристичних маршрутів в Івано-Франківській області.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Графічний матеріал кваліфікаційної (дипломної) роботи складає: 6 таблиць, 5 рисунків

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ЦВЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	31.03.2023
2	ЦВЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	14.04.2023
3	ЦВЛИЙ С.М., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	28.04.2023
Нормо контроль	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	10.05.2023

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	31.01.2023	виконано
2	Вивчення літературних джерел	01.02-15.02.2023	виконано
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну роботу	16.02-28.02.2023	виконано
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	01.03-15.03.2023	виконано
5	Виконання першого розділу	31.03.2023	виконано
6	Виконання другого розділу	14.04.2023	виконано
7	Виконання третього розділу	28.04.2023	виконано
8	Формування висновків та рекомендацій	03.05.2023	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.05.2023	виконано
10	Перевірка роботи на плагіат	12.05.2023	виконано
11	Перевірка роботи керівником	15.05.2023	виконано
12	Одержання відгуку та рецензії	16.05.2023	виконано
13	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.05.-19.05.2023	виконано
14	Подання роботи на кафедру	23.05.2023	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи	30.05.-02.07.2023	виконано

Студентка

_____ (підпис)

Софія ТИТОВСЬКА

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

Сергій ЦВЛИЙ

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Метою кваліфікаційної (дипломної) роботи є розробка сучасного комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області на основі вивчення теоретико-методичних принципів його побудови. Виходячи з поставленої мети, сформульовано та виконано такі **завдання** кваліфікаційної (дипломної) роботи: розглянуто теоретико-методичні основи розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму; проведено дослідження сучасних активних видів туризму в Івано-Франківській області; визначено перспективи комбінованих туристичних маршрутів в Івано-Франківській області.

Об'єкт дослідження: активні види туризму.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та прикладні аспекти розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму.

Методи дослідження: порівняння, узагальнення, аналіз літературних джерел та Інтернет-ресурсів, аналітико-дослідницький метод, статистичний метод, описовий, метод факторного аналізу, метод експертних оцінок, метод абсолютних та відносних різниць, методи системного пошуку і збору даних.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правова та законодавча база України, підручники, навчальні посібники, наукові статті, монографії, матеріали міжнародних та вітчизняних конференцій, форумів та семінарів, дані регіональних органів публічного управління, статистичної звітності, Інтернет-ресурси, сайти компаній, власні дослідження автора тощо.

Практичне значення результатів: розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області, який рекомендовано до використання вітчизняним туристам з різних регіонів України, а також іноземним гостям з метою організації рекреаційно-оздоровчого походу.

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дипломної роботи були викладені і ухвалені на Щорічній науково-практичній конференції викладачів, науковців, молодих учених,

аспірантів, студентів НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки – 2023» (м. Запоріжжя, Національний університет «Запорізька політехніка», 24 – 28 квітня 2023 р.) за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура. Кваліфікаційна (дипломна) робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів (по два підрозділи в кожному розділі), висновків, переліку посилань (59 найменувань) та додатків (5 позицій).

Обсяг. Загальний обсяг роботи – 88 сторінок комп'ютерного тексту (3,67 авт. арк.), основний зміст викладено на 76 сторінках (3,17 авт. арк.).

Графічний матеріал. Робота містить 6 таблиць та 5 рисунків.

АНОТАЦІЯ

Тітовська С. Розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області. – Кваліфікаційна (дипломна) робота.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретико-методичні основи розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму; проведено дослідження сучасних активних видів туризму в Івано-Франківській області; визначено перспективи комбінованих туристичних маршрутів в Івано-Франківській області. Практичне значення результатів полягає у розробці комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області, який рекомендовано до використання туристам з різних регіонів України й іноземним гостям для організації рекреаційно-оздоровчого походу.

Ключові слова: туристичний похід, комбінований маршрут, рекреація, активний туризм, фізичне навантаження, відпочинок, тур вихідного дня.

ANNOTATION

Titovska S. Designing a Combined Itinerary for Active Types of Tourism in the Ivano-Frankivsk Region. – Qualifying work.

The theoretical and methodological foundations of the development of a combined route for active types of tourism are considered in the qualification work; a study of modern active types of tourism in the Ivano-Frankivsk region was conducted; the prospects of combined tourist routes in the Ivano-Frankivsk region are determined. The practical significance of the results lies in the development of a combined route of active types of tourism in the Ivano-Frankivsk region, which is recommended for use by domestic tourists from various regions of Ukraine, as well as foreign guests for the purpose of organizing a recreational and health trip.

Keywords: tourist trip, combined route, recreation, active tourism, physical activity, rest, weekend tour.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

г. – гора

ДЕСТ – державний стандарт

див. – дивись

дод. – додаток

ін. – інше

ІЗЗ – історико-заповідна зона

млн. – мільйон

млрд. – мільярд

оз. – озеро

ПГ – привабливість галузі

ПЗФ – природно-заповідний фонд

ПТР – перспективний туристичний регіон

ПрАТ – приватне акціонерне товариство

р. – річка

рис. – рисунок

РТО – рівень туристичного оснащення

с. – село

Св. – святий

сmt. – селище міського типу

ст. – століття

с-ще – селище

табл. – таблиця

тис. – тисяча

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

УПЦ – Українська Православна Церква

ФГР – фізико-географічне районування

₴ – гривня

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ КОМБІНОВАНОГО МАРШРУТУ З АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ	12
1.1. Сутність та види активного туризму	12
1.2. Методичні підходи до розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму	19
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	33
2.1. Характеристика туризму в Івано-Франківській області	33
2.2. Аналіз активних видів туризму в Івано-Франківській області	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ КОМБІНОВАНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	55
3.1. Стратегічні напрямки розвитку активних видів туризму в Івано- Франківській області	55
3.2. Розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму	66
ВИСНОВКИ	74
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	77
ДОДАТКИ	82
Додаток А	83
Додаток Б	85
Додаток В	86
Додаток Г	87
Додаток Д	88

ВСТУП

Актуальність теми. Частка активних видів туризму у загальному обсязі туристичної сфери з кожним роком збільшується. Активні форми туристичних подорожей найактивніше і динамічно розвивають туристичні підприємства, продуктивні сили регіонів і сприяють підвищенню економічного потенціалу країни загалом. Зростання обсягів світових туристських потоків активних видів туризму, їх особливості, а також цілі та завдання розвитку суспільства ініціюють переосмислення суті, ролі активних видів туризму і вимагають формування і забезпечення теоретико-практичних засад управління розвитком таких послуг. Головним завданням активного туризму є залучення громадян до корисного й раціонального використання вільного часу, забезпечення оптимального використання і збереження туристичних ресурсів, турбота про особисту безпеку туристів, розвиток туристичного потенціалу територій та регіонів, підвищення ефективності та результативності діяльності різних суб'єктів туристичної діяльності та підприємницьких ініціатив.

Значення активних видів туризму для суспільства важко переоцінити, адже він сприяє раціональному використанню вільного часу, активному та здоровому способу життя. Заняття активним туризмом сприяють формуванню екологічної національної самосвідомості, особливо юнацтва, молоді, розвитку духовності, розширюють уявлення про можливість життєдіяльності людини в тісній єдності з природним середовищем. Сучасні тенденції розвитку туризму характеризуються активізацією різних груп населення щодо використання активних форм відпочинку, поєднаних з перебуванням в середовищі природи. Найпривабливішими в цьому контексті є карпатські регіони з їх специфічним кліматом, природою та унікальними ландшафтами. В Україні цим регіоном є Івано-Франківщина з його значним потенціалом для потреб розвитку туризму.

Питання класифікації та розвитку туризму, підвищення економічної ефективності цієї сфери вивчилися в роботах таких учених, як: Бойчик І., Божук Т., Грушка О., Дідух Я., Зайцева В., Подсолонко Е. та ін. Теоретичні

положення та методичні принципи організації спортивного та спортивно-оздоровчого туризму розроблено в публікаціях Бондаренко Ю., Гайдука А., Герасиміва З., Микитина Т., Падовської О., Паньків Н. та інших. Деякі аспекти розвитку активного туризму на регіональному рівні висвітлено у працях Кляпа М., Любіцевої О., Рутинського М., Сокол Т., Телетова О., Тимчук М., інших.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що недостатньо вивчено витoki та передумови виникнення активних видів туризму, можливості рекреаційно потенціалу й забезпечення туристичною інфраструктурою Івано-Франківської області щодо її подальшого розвитку, недостатньо даних про сучасний стан цього виду рекреаційно-оздоровчої діяльності серед різних груп населення, їхні потреби. Вивчення цієї проблематики дозволить розробити пропозиції для подальшого розвитку активних видів туризму в умовах розвитку існуючих на Івано-Франківщині та розробці нових та привабливих туристичних маршрутів.

Зазначені положення обумовили об'єктивну необхідність вивчення цієї проблеми. Саме з цих причин обраний напрямок дослідження є своєчасним та актуальним, обумовлює логічність та взаємозв'язок обраної теми роботи з назвами її структурних розділів та підрозділів, а також логікою побудови.

Метою кваліфікаційної (дипломної) роботи є розробка сучасного комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області на основі вивчення теоретико-методичних принципів його побудови.

Виходячи з поставленої мети поставлено і вирішено наступні задачі:

- розглянуто теоретико-методичні основи розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму;
- проведено дослідження сучасних активних видів туризму в Івано-Франківській області;
- визначено перспективи комбінованих туристичних маршрутів в Івано-Франківській області.

Об'єктом дослідження є активні види туризму.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму.

Методи дослідження: порівняння, узагальнення, аналіз літературних та Інтернет-джерел, (розділ 1 – теоретичний), описовий, анкетування, метод факторного аналізу, статистичний (розділ 2 – дослідницько-аналітичний), метод експертних оцінок, аналітичний метод, дослідницький метод, методи системного пошуку і збору даних. (розділ 3 – проектно-рекомендаційний).

Інформаційну базу дослідження становлять: нормативно-правова та законодавча база України, підручники, навчальні посібники, наукові статті, монографії, матеріали міжнародних та вітчизняних конференцій, форумів та семінарів, дані регіональних органів публічного управління, статистичної звітності, Інтернет-ресурси, сайти компаній, власні дослідження автора тощо.

Практичне значення результатів полягає у розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області, який рекомендовано до використання вітчизняним туристам з регіонів України, а також іноземним гостям з метою організації рекреаційно-оздоровчого походу. Окремі пропозиції можуть бути використані на різних вітчизняних фірмах в туризмі. Матеріали кваліфікаційної (дипломної) роботи бакалавра доцільно використати при викладанні дисципліни «Активний туризм» здобувачам вищої освіти спеціальності «Туризм» освітнього ступеня «бакалавр».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дипломної роботи були викладені і ухвалені на Щорічній науково-практичній конференції викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів, студентів НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки – 2023» (м. Запоріжжя, Національний університет «Запорізька політехніка», 24 – 28 квітня 2023 р.), за результатами яких опубліковано тези доповідей [59].

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (59 найменувань) та додатків (5 позицій). Загальний обсяг роботи – 88 сторінок (3,67 авт. арк.), основний зміст – 76 сторінок (3,17 авт. арк.). Робота містить 6 таблиць та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ КОМБІНОВАНОГО МАРШРУТУ З АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та види активного туризму

У сучасному світі всім і кожному відомо, що подорожі збагачують нас духовно, розвивають особисті якості та чудово відбиваються на душевному стані. Але, крім усього, дуже корисні для фізичного і психічного здоров'я людини. Заняття активним туризмом є одним із найбільш важливих чинників гарного самопочуття і здоров'я людини. Головна мета сьогодення – визначити які бувають види активного туризму та яке значення активного туризму для здоров'я людини в сучасному інформаційно-трансформаційному суспільстві. Для цього будь-якому досліднику слід поставити та вирішити такі завдання: 1) визначити види активного туризму; 2) вивчити вплив активного туризму на організм людини; 3) визначити ключову концепцію занять на свіжому повітрі. Безумовно, предметом дослідження різних досліджень є активний туризм, а об'єктом дослідження – людина. Для розуміння феномену активного туризму і його сутності логічним є дослідження інформаційної бази, а саме: наукової та навчальної літератури, інтернет-сайтів, результатів досліджень тощо.

Туризм – це тимчасова зміна свого місця проживання в інші місця на території своєї країни для того, щоб отримати задоволення та насолоду від виконаної роботи, а також, щоб покращити своє здоров'я, психологічний стан, дізнатися щось нове для себе та відкрити нові незвичайні місця земної кулі. Активний туризм не вимагає вкладу коштів, хоча існують певні його види, які вимагають вкладення. Сьогодні туризм набирає дедалі більше популярності. Але, на жаль, не всі знають, який корисний і важливий туризм для кожного з нас. Як зазначають вчені Телетов О. С. та Карпець В. І., активний туризм покращує здоров'я людини, продовжує життя та дарує чудовий настрій [47].

Активний туризм – це подорож, заснована на енергійному пересуванні по заданому маршруту із застосуванням фізичних навантажень. Маршрути в

активному туризмі бувають різної складності, їх безліч варіантів, тому активний туризм підійде як для новачка в цій справі, так і для професіонала. В даний час туризм – одне з найцікавіших занять, адже воно торкається всіх сфер життя і навіть змінює навколишнє середовище. Він впливає на емоційний, фізичний, психічний стан людини і заряджає гарним настроєм на весь день [5].

Існує багато різних видів активного туризму [1; 23; 58].

Піший туризм – це походи, які робить турист без використання засобів пересування. Любіцева О. зазначає, що зазначені походи здійснюються у всіх кліматичних зонах та географічних регіонах [29]. Пішохідний туризм – найбільш відомий вид туризму з усіх можливих. Його позитивними рисами є доступність та корисність будь-якій людині, незалежно від віку та фізичного розвитку, а також можливість вибору потрібного маршруту. З усіх видів туризму піший туризм – найприродніший і найлегший, оскільки не вимагає підготовки. Туристична діяльність допомагає людям усвідомити і переглянути життєву позицію. У піших походах туристи зміцнюють організм, покращують здоров'я, підвищують витривалість, витримку, стійкість, силу та інші якості, набувають нових навичок, умінь, навчаються долати складні перешкоди. Для піших походів не потрібні спеціальні засоби пересування, для них не потрібне спеціальне екіпірування. Піші походи здійснюються, переважно, влітку, рідше – взимку. Взимку пішохідні походи роблять професіонали, оскільки рухатися снігом набагато складніше, і для цього потрібна підготовка. Вплив пішого туризму на здоров'я людини є незаперечним. Піший туризм зміцнює серцево-судинну систему, а також благотворно впливає на імунітет. Ходьба нормалізує рівень холестерину та покращує роботу легень. На думку Герасимів З. та Христенко Г., іший туризм допомагає боротися зі стресом та депресією [14].

Велосипедний туризм – це спортивний туризм, сенс якого у тому, що туристи проходять заданий маршрут велосипедом. Маршрут складають зі складними та простими перешкодами. Велосипедний туризм допомагає боротися з проблемами екології, оскільки велосипеди не виділяють вихлопні гази у природі. Велосипедний туризм має декілька категорій складності.

Найменша відстань велосипедного походу першої категорії складності складає 300 кілометрів, як зазначає дослідник В. Герасименко [15].

Розглядаючи велотуризм, можна говорити про декілька його видів:

– класичний його сенс такий самий, як і в пішому туризмі, тільки тут для пересування використовується велосипед. Решта точно збігається: ночівля в спальних мішках, наметах на природі, їжа, приготована на вогні. Головна перевага велосипедного туризму полягає у можливості проходити великі відстані за короткий час, крім того, екіпірування можна везти, а не тягнути на спині. Це хороший варіант для відпочинку з сім'єю чи друзями;

– цивілізований – вид велотуризму користується великою популярністю. Він відрізняється від класичного туризму тим, що туристи ночують не на природі, а в готелі або з усіма зручностями, їжа готується не на багатті, а купується в магазинах, кафе, ресторанах. Завдяки цьому велотуристи можуть подорожувати без додаткового багажу. В основному, маршрути будуються асфальтованими дорогами, щоб велотуристам було простіше пересуватися. Це відмінний варіант для тих, хто не хоче відмовлятися від комфортних умов;

– пізнавальний – це найпростіший і найулюбленіший вид туризму багатьох людей. Він полягає в тому, що туристи їздять велосипедами в різні міста, селища, знайомляться з визначними пам'ятками, місцевою культурою та їжею, і любляться красою природи. Для цього виду туризму не потрібні жодні навички та додаткове спорядження. Можна подорожувати один або кілька днів, все залежить від бажання самих туристів. На думку, Бондаренко Ю., маршрути у цьому виді туризму будуються асфальтованими дорогами [6];

– спортивний – вид туризму характеризується тривалими багатоденними подорожами велосипедом разом з усім необхідним обладнанням і багажем. Маршрути зазвичай складні, лісовими чи гірськими дорогами. Як вказав Микитин Т., існує класифікація маршрутів, згідно з якою вони діляться на 5 категорій складності [32]. Відмінність однієї категорії від іншої полягає у тривалості маршруту та наборі перешкод. Цей вид підійде лише досвідченим, витривалим туристам і тим, для кого першому місці фізичне навантаження;

– гонцицький – сенс полягає в тому, що велотуристи пересуваються хорошими дорогами, виключаючи різного роду перешкоди. Туристи їдуть із мінімальним вантажем. Вони пересуваються швидко, а ночувати зупиняються в готелях. Велотуристи проходять за день до 200 кілометрів та більше. Найважливіше для них – це пройти якнайбільшу відстань, тому їх маршрути характеризуються великою протяжністю, але вони є надзвичайно цікавими.

Велосипедний туризм на людину, звичайно ж, дуже впливає: дуже благотворно позначається на людському здоров'ї, тому що це відмінне кардіо тренування, завдяки цьому клітини тіла збагачуються киснем. Велотуризм покращує фізичну форму, бадьорить, збільшує якість тіла та мускулатури, зміцнює імунітет, викликає апетит і позбавляє безсоння та стресу [7; 27; 57].

Водний туризм – це вид туризму, сенс якого полягає в переміщенні людини по воді на спеціальних засобах пересування. Такі походи здійснюють по річці, озеру, морю, ставку, водоспадах та інших водних просторах, частіше планується проходити маршрут з різними перешкодами. На думку Філюка С., види водного туризму досить цікаві та різні, їх теж кілька [52]:

– рафтинг – це вид водного туризму, який передбачає спуск річкою на рафті. Рафт – овальний надувний човен, який розрахований на кілька людей. На рафті можна сидіти на бортах, банках та на носі. Зазвичай туристи вибирають річку з різними перешкодами, наприклад з порогами, ухилами, сливами, воронками. Рафтинг є найпопулярнішим видом водного туризму;

– каякінг – вид водного туризму, який полягає, в тому, щоб спуститися по річці на маломірних човнах, які роблять із пластику. Каяки бувають для екстремального водного туризму і для звичайного. Після довгих занять цим видом туризму люди можуть робити різні трюки на човнах, пливучи по воді;

– сплави на плотах – вид туризму, що передбачає спуск на плоту за спокійній річці. Пліт виготовляють із дерева. Він може бути обладнаний дахом, вітрилом та іншими елементами. У цьому вигляді немає жодних перешкод. На думку Кукліної Т., Цвілого С. та Журавльової С., цей вид підійде для тих, хто любить тихий та спокійний відпочинок [25];

– яхтинг – це вид водного туризму, в якому використовуються судна з водорміщенням до 3000 тонн. Яхти можуть обладнатися моторами, вітрилами та іншими елементами. Яхтинг є найдорожчим видом водного туризму, тому доступний не всім. У такому вигляді водного туризму немає жодних перешкод, оскільки головним завданням цього виду є відпочинок.

Безумовно, водний туризм позитивно впливає на здоров'я людини: люди, які займаються водним туризмом, зміцнюють своє здоров'я, а також зміцнюють свою мускулатуру, тому що при веслуванні задіяні практично всі групи м'язів. Також підвищується витривалість організму, покращується робота серцево-судинної системи та робота легень [24; 37; 51].

Спелеотуризм – один із своєрідних видів туризму, що полягає в проходженні підземних порожнин, переважно печер. Маршрути в ньому включають складні і непрості перешкоди. У цьому туризмі використовується спеціальне спорядження (акваланги, карабіни, мотузки). Для того, щоб займатися спелеотуризмом потрібні сили, витривалість, спритність, витримка, стійкість, завзятість, навичка використання необхідних коштів під землею, вміння добре плавати по воді та під водою, а також навичка користування страховкою. Турист також повинен добре лазити по скелях, горах й інших поверхнях. Цей вид туризму дуже небезпечний для непідготовлених туристів. Маршрут спелеотуризму складається з двох частин: надземної та підземної. Першу частину проходять пішки, на велосипеді чи інших засобах пересування землею. Вона зазвичай буває дуже легкою та простою. Друга частина набагато складніша: визначається ландшафтом та кліматом, оскільки в деяких печерах буває дуже холодно. Печерами туристи ведуть спостереження, дослідження, прокладають маршрути, проводять експерименти, відзначають цікаві місця та малюють карти. Спелеотуризм є небезпечним видом туризму, тому людям без підготовки не можна їм займатися. Перед походом до печери туристи ведуть тривалі тренування, завдяки чому у них розвивається витривалість, стійкість, витримка, покращуються навички плавання і лазіння. Спелеотуризм покращує дихальну систему, серцево-судинну, нервову та опорно-руховий апарат [19].

Кінний туризм – вид активного туризму, який передбачає щоб пройти потрібний маршрут на коні верхи чи возі. Час, витрачений на такі походи, може бути абсолютно різним. Кінний туризм – це вид туризму без обмежень, він всім. Не обов'язково бути досвідченим вершником, щоб здійснювати кінні походи, як відзначає Чирко А. [55]. Проте є кілька видів кінного туризму:

- кінно-верховий похід – вид походу, при якому необхідне обладнання та спорядження, а також продукти харчування перевозяться у спеціальних сумках, які прикріплені до сідла. У такому поході кількість коней дорівнює кількості учасників походу. Цей вид кінного туризму має велику популярність;

- кінно-верховий похід із супроводом цей вид походу практично не відрізняється від кінно-верхового. Він також передбачає перевезення спорядження та продуктів харчування, але з використанням автотранспортних засобів. У цьому вигляді потрібно менше сил і терпіння, порівняно з кінноверховим, тому його часто обирають новачки в цій справі;

- кінно-упряжний похід – це вид походу, який полягає в тому, що для проходження маршруту не використовуються верхові коні. Туристи, спорядження та продукти харчування знаходяться у возі або в інших засобах передбачення. Цей вид походу не потребує особливих зусиль. Люди, сидячи у візку, просто насолоджуються красою місцевої природи.

Кінний туризм дуже корисний для здоров'я людини, тому що туристи багато часу проводять на свіжому повітрі. Цей туризм потребує постійної уваги та зібраності, а це чудово зміцнює нервову систему, значно підвищує стресостійкість та витривалість. Кінний туризм зміцнює серцево-судинну, дихальну системи та опорно-руховий апарат. Коли турист перебуває у сідлі, у нього працюють практично всі групи м'язів, а це зміцнює мускулатуру. Після верхової їзди формується гарна постава та спалюються зайві жири [53; с. 91].

Лижний туризм – це вид туризму, який передбачає проходження певного маршруту на лижах. Лижний туризм буває різним. Це можуть бути одноденні прогулянки за містом у спеціально відведеному місці без будь-яких перешкод, а також це можуть бути походи лісами, горами, полями на території області.

Лижні походи користуються великим попитом у північних містах, особливо під час зимових свят та вихідних. Лижний туризм дуже корисний для здоров'я людини, тому що туристи довго перебувають на морозному повітрі, яке покращує процеси життєдіяльності організму, а також покращує пружність шкіри, тим самим уповільнюючи її старіння. Все тому, що в зимовому повітрі багато негативних іонів, а саме повітря дуже чисте. Тому тривале перебування на морозному повітрі, надає гартуючий і оздоровчий вплив на людину. Лижний туризм покращує витривалість серцевої системи та всього організму, а також зберігає струнку талію та гнучкість хребта [3, с. 124 – 125].

Виходячи з усього вищевикладеного, можна підбити підсумок, що туристичні походи відіграють важливу роль у системі фізичної підготовки та загартовування. Активний туризм має багато різних видів, завдяки чому їм можна займатися будь-якої пори року і людям різного віку і з різною фізичною підготовкою. Активний туризм виховує моральні й вольові установки людини, покращує її фізичну форму і психологічний стан. Активний туризм дає людям можливість пристосовуватися нести тяжкості, проходити великі відстані, не відчуваючи втоми, пролазити у вузьких щілинах. Після занять активним туризмом покращується витривалість, стійкість, витримка організму, завдяки чому будь-яка фізична робота виконується легко, а організм після неї швидше відновлюється. Поліпшується робота серцево-судинної та дихальної систем, а кисень ефективніше використовується тканинами організму, та зміцнюються, ростуть м'язи. Активний туризм сприяє покращенню психічного стану. У туристів, за статистикою, не так часто з'являється депресія. Після занять вони більш зібрані, терплячі, стримані, умиротворені та спокійні.

Заняття активним туризмом подовжують активне життя людини після 40 – 50 років. Туристичні походи не тільки є профілактикою, а й можуть лікувати різні захворювання. Саме тому потрібно виділяти час на активний туризм, щоб покращувати своє здоров'я, фізичну форму та психічний стан [2].

Справжнє здоров'я досягається у поступовому привчанні організму до змін довкілля, тобто. у загартовуванні. Активний туризм – прекрасний та

ефективний засіб формування, розвитку та вдосконалення здорової та загартованої людини. Високий рівень розвитку рухових здібностей лежить в основі успішності оволодіння різними руховими діями – це важливий складник показників здоров'я. Активний туризм містить саме ті навички, вміння та знання, якими можна користуватися і в самостійній діяльності для зміцнення здоров'я, і в самовихованні звички до ведення здорового способу життя, і для профілактики захворювань серцево-судинної системи, дихальних шляхів, простудних захворювань. У процесі регулярних занять розвиваються різні рухові здібності з урахуванням вікових особливостей людини: швидкість руху, координація, витривалість, м'язова сила і гнучкість; набуваються життєво-необхідних навичок, які в сумі роблять людину пристосованою до повсякденного життя. Він вміє швидко розвести вогонь, приготувати їжу, правильно орієнтуватися на місцевості і не заблукати в лісі, надати долікарську допомогу нужденному. Активний туризм розширює світогляд, збагачує духовне життя, є прекрасним засобом пізнання краси природи, і достатньо важливо – це спілкування з новими та різними людьми.

1.2. Методичні підходи до розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму

Сьогодні вже всі розуміють, що після перемоги над агресором буде актуалізовано проблему необхідності масового залучення туристів у регіони України. Найбільш привабливим у зв'язку з цим є регіони, що мають унікальні особливості територій та об'єкти туристичного інтересу (показу), які на них розташовані, а також сприятливі природно-кліматичні ресурси. Насамперед, такими ресурсами сьогодні виступають об'єкти та території (акваторії), які є: 1) історичною і культурною спадщиною, пам'ятниками природи, архітектури; 2) неповторною за мальовничістю природно-географічним об'єктом або територією; 3) ресурсом для організації полювання, риболовлі, активних форм відпочинку, реалізації програм спортивного чи пригодницького туризму; 4)

специфічними ресурсами у задоволенні потреб (інтересів та цілей конкретних туристів). На думку вченої Божук Т., для реалізації програм спортивного, пригодницького чи оздоровчого туризму при розробці маршрутів туристських походів слід активніше використовувати дидактичні засоби освітнього соціокультурного простору туризму та ресурсні можливості краєзнавства [4].

Розробникам маршрутів туристських походів необхідно активніше впроваджувати у освітній туризм проекти віртуальних маршрутів туристських походів та віртуальних екскурсій з метою підготовки туристів до реальних подорожей. Для реалізації даних концептуальних підходів визначено етапи та критерії розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму.

Вибір району (території) маршруту проводиться на основі аналізу топографічних карт, схем та інших інформаційних документів, що містять відомості про туристичні ресурси, насамперед, про об'єкти туристичного інтересу та екскурсійні об'єкти в районі або на маршруті походу, природні пам'ятки, архітектурні ансамблі, садиби та інші об'єкти, історичні місця і т.д.

При виборі району проведення будь-якого туристичного походу слід передусім враховувати і поставлені перед учасниками цілі, завдання подорожі.

Відповідно, для туристичних маршрутів з рекреаційно-оздоровчими цілями необхідно вибирати район подорожі, незначно перетнутий, але мальовничий, який дозволить якнайкраще виконати завдання оздоровлення та організації повноцінного активного відпочинку учасників у природному середовищі, з максимально сприятливими природними умовами. Такий маршрут розраховується з невеликою інтенсивністю та напруженістю фізичних та психолого-емоційних навантажень, тривалими зупинками, але насиченими активними видами та формами діяльності учасників [38, с. 29].

При організації комбінованого маршруту з рекреаційно-оздоровчими цілями можуть успішно поєднуватися і вирішуватися і пізнавальні завдання – розширення кругозору учасників, поповнення їх знань з історії, географії та про природу рідного краю, культурно-історичну спадщину та традиції предків, традиційні укладі життя місцевого населення та його етносі, казках та билинах

т.д., тобто все, що сьогодні називають «краєзнавством», або у вузькому контексті – «батьківщиною» або «вітчизною» [56, с. 318].

З цієї точки зору, на думку автора, найбільш оптимальними районами для рекреаційно-оздоровчого походу є території, що мають найбільший рекреаційний потенціал: Ужгородська, Львівська й Івано-Франківська області.

Туристичним потенціалом будь-якого об'єкта (чи території) називається сукупність приурочених до даного об'єкта (території) природних (природного походження) та рукотворних (антропогенних) тіл та (або) явищ, а також умов, можливостей та засобів, придатних для формування туристичного продукту та здійснення відповідних програм, турів, екскурсій, подорожей [45, с. 192].

Території, що мають виражений рекреаційний потенціал, – це не забруднені господарською діяльністю людини території, з розташованими на них значними за площею лісовими масивами (широколистяні ліси, світлі соснові бори); мальовничими ландшафтами, з добре вираженим рельєфом та наявністю оглядових точок, окремих височин, споруд; наявністю об'єктів географічних (річки, озера або інші водойми, придатні для організації купівлі і реалізації програм активного оздоровчого відпочинку, дозвілля на водоймах). Власне, це і є сукупність рекреаційних ресурсів та пізнавальних об'єктів, які є необхідними для формування туристичного продукту, тобто комбінованого маршруту з активних видів туризму. Сама фізична присутність «споживача» (туриста) у таких районах забезпечує йому потужний заряд енергії, та, якщо туристичний похід супроводжується (заздалегідь запланованою за часом та змістовно підготовленою) екскурсією екологічної, краєзнавчої (історичної, етнографічної, ботанічної, орнітологічної) спрямованості, то туристичний похід дає не лише нові знання туристам про свій край і регіон, а й забезпечує їх духовно-моральний розвиток, психоемоційне та фізичне оздоровлення.

Таким чином, доцільно сформулювати перший, найбільш суттєвий критерій для вибору району проведення туристичного походу з рекреаційно-оздоровчою метою – наявність в районі маршруту необхідних рекреаційних ресурсів та цікавих для туристів цільових пізнавальних об'єктів відвідування.

Комбінований маршрут з активних видів туризму неодмінно, на думку ряду дослідників, повинен передбачати обов'язкові, але обмежені за часом, інтенсивністю та напруженістю, обов'язково розраховані з урахуванням статі, віку, тактико-технічної підготовленості учасників походу, стану здоров'я учасників (туристів) фізичні та психо-емоційні навантаження. Рух учасників на туристичному маршруті не повинен вести до надмірної фізичної, психічної втоми і, тим більше, до перевтоми. Навпаки, закінчення «ходового» дня має викликати у них почуття легкої приємної втоми та задоволення від виконаного фізичного навантаження, піднесеного настрою, як вважає А. Войчак [9, с. 12].

Отже, район комбінованого маршруту з активних видів туризму має бути «комфортно-зручним» для досягнення цілей рекреації. До місця початку маршруту походу мають вести зручні шляхи під'їзду, після закінчення шляху від'їзду туристської групи (залізничні, автомобільні, можуть бути і гужові – як варіант екзотики, на конях, оленях або собачих упряжках). Маршрут походу повинен містити вибір зручних та не стомлюючих для руху пішки, на велосипеді, на лижах у зимовий період лісових або польових доріг та стежок, з незначними природними перешкодами, подолання яких не потребує спеціального спорядження чи високого фізичного навантаження. Ці маршрути спеціально обладнують – маркують, позначаючи різні об'єкти, наприклад, екологічні або ботанічні тощо. Це, друга з умов для формування освітньо-туристичного краєзнавчого продукту на маршруті з активних видів туризму.

Далі, критерієм для пріоритетного вибору району для прокладання маршруту туристського походу є забезпеченість зручними пунктами початку та закінчення подорожі та досить розгалужена дорожньо-стежкова мережа, зручна для пересування учасників подорожі (пішки, на лижах, велосипедах, конях). Ця мережа повинна забезпечувати не тільки пересування лісовими та польовими, путівцями, просіками та стежками, але гарантувати оптимальне досягнення ключових об'єктів туристичного інтересу на комбінованому маршруті, обов'язкове досягнення намічених місць організації туристичних стоянок, ночівлі у мальовничих місцях із забезпеченням безпеки учасників.

Бажано, при плануванні маршруту туристичного походу, щоб район проведення надавав й інші потенційні можливості для організації найкращого активного та корисного відпочинку учасників походу, проведення з ними анімаційних заходів [21]. Для цього, з точки зору охорони навколишнього середовища та максимального комфорту учасників походу перевагою має бути такий туристичний район походу, який містить уже обладнані місця для ночівлі та відпочинку туристів, марковані стежки або маршрути. Тим більше, що обладнані туристські біваци (табори і стоянки) влаштовують, як правило, у найбільш мальовничих та безпечних ландшафтах, масових маршрутах відпочинку, придатних для цілей рекреації, у місцях з наявністю джерел чистої (джерелевої чи льодовикової), придатної для пиття води. Таким чином, визначився і третій критерій вибору району маршруту туристичного походу – наявність у районі спеціально обладнаних або придатних для обладнання силами групи туристів місць для організації ночівлі, активного відпочинку та дозвілля. Наявність джерела чистої води треба для організації харчування.

Також, при виборі району туристичної подорожі важливим фактором є обсяг вільного часу, який будуть мати у своєму розпорядженні учасники, і потенційні матеріальні (фінансові) ресурси учасників походу на його проведення (участь у ньому). Оздоровчі маршрути туристських походів – це найчастіше походи на 1 – 2 дні, у побуті звані походами вихідного дня (дієвий засіб здорового способу життєдіяльності, і відносно недорогий (бюджетний) ресурс для відновлення фізичних та психоемоційних сил після трудового тижня) [22]. Дводенні комбіновані маршрути з активних видів туризму (походи) організовуються з ночівкою, зазвичай, у польових умовах, у міжсезоння чи умовах зими на туристичних базах, зимівлях мисливців тощо. Тому район для організації комбінованого туристичного маршруту такого походу намагаються вибрати ближче до місця постійного проживання його учасників, скорочуючи час (максимум 2 – 3 години туди і назад) й матеріальні витрати на оплату проїзду – це чергова умова для підготовки та реалізації маршруту туристичного походу з рекреаційно-оздоровчими цілями.

Отже, останній із критеріїв вибору району походу – близькість району до місця постійного проживання учасників, при мінімумі фінансових вкладень для його здійснення. Усі ці критерії є об'єктивними чинниками.

Критерії вибору району комбінованого маршруту з активних видів туризму обґрунтовуються, у тому числі, мотивами, побажаннями, потребами туристів (суб'єктивний фактор). Отже, суб'єктивних факторів може бути набагато більше, ніж вищезазначених об'єктивних факторів. Для кращого візуального сприйняття представлено сукупність критеріїв вибору району комбінованого маршруту з активних видів туризму на рисунку 1.1.

Рис. 1.1 – Критерії вибору району для комбінованого туристичного маршруту

Слід зазначити, що вказаним вище критеріям для вибору району комбінованого маршруту з активних видів туризму найкраще відповідають природні території з обмеженою господарською діяльністю людини та з можливістю проведення туристичних масових заходів (національні парки).

Ряд дослідників зазначають, що саме на цих територіях розвиток туристичної діяльності є важливим завданням, як збереження природних рекреаційних ресурсів, екологічної системи та унікальних рис локації [8; 16; 54].

Сьогодні в Україні й низці країн світу на територіях національних парків прокладено марковані маршрути для туристичних походів або прогулянок туристів, де є об'єкти туристичного інтересу, насамперед, пізнавальні об'єкти, де забезпечено можливість проведення екскурсій кваліфікованими фахівцями, обладнані туристські біваци та місця організації обідніх привалів, майданчики для організації активного дозвілля та ігор, відпочинку тощо. Після вибору району походу за наявним картографічним матеріалом та іншою інформацією туристи розробляють конкретний комбінований маршрут (нитку маршруту). Нитка маршруту є розробленою за топографічною картою району походу послідовністю орієнтирів: пункт старту (місце виходу на активний маршрут), опорні орієнтири денних переходів (місця привалів, місця туристських обідніх биваків, галявини для організації ночівлі групи) та пункт фінішу (місце завершення активного маршруту та відправлення групи додому) [52, с. 95]. У разі наявності на місцевості маркованих маршрутів (маршрутів екологічних походів, екскурсійних екологічних стежок) нитка маршруту нанесена на карту та позначена (маркована) на місцевості умовними знаками (маркуванням).

Ретельно визначається оптимальна довжина та тривадлість маршруту з урахуванням статевого складу групи, функціональними (похідно-маршевіми) можливостями та фізичною підготовленістю для досягнення цілей походу.

Вибираються конкретні цільові рекреаційні об'єкти (джерела, гарячі джерела, стежки здоров'я тощо) та пізнавальні об'єкти відвідування.

Визначаються конкретні, зручні для досягнення намічених рекреаційно-пізнавальних об'єктів відвідування пункти приїзду (пункти початку маршруту) та пункти від'їзду групи з маршруту.

Визначаються місця організації биваків та великих привалів, які мають максимально задовольняти завданням безпеки, відпочинку та оздоровлення учасників, а також виконанню екскурсійно-пізнавальних завдань.

Визначається тактична схема маршруту (лінійна, кільцева, з ділянками радіального руху), тактико-технічні схеми та способи подолання природних перешкод з урахуванням дотримання техніки безпеки.

Внаслідок вищезгаданих дій комбінований маршрут з активних видів туризму розбивається на окремі, посильні для учасників, денні переходи певної протяжності. На денних переходах намічаються опорні орієнтири для точного руху маршрутом (точкові, лінійні, майданні).

У районі походу, користуючись картою (навігаційним пристроєм) та іншими джерелами інформації, учасникам походу необхідно визначити один або кілька цільових рекреаційних чи пізнавальних об'єктів. Так як ці об'єкти маршруту найбільш цікаві туристам для відвідування та задовольняють їх пізнавальні запити, вони сприятимуть повноцінній рекреації туристів у природних умовах («родзинки» майбутнього комбінованого маршруту). На думку дослідника з туризму Любіцевої О., такими об'єктами можуть бути: локальні ділянки району з мальовничими ландшафтами, озера або групи озер, марковані екологічні екскурсійні стежки, сільські чи шкільні музеї народної творчості, ремесел, культові споруди, архітектурні споруди, в т. ч. дерев'яні архітектури, фермерські садиби, пам'ятки природи тощо [28, с. 87].

Дуже важливим фактором є оптимальна довжина наймасовіших видів оздоровчих пішохідних чи лижних маршрутів (денних переходів)?

На маршруті походу намічаються найзручніші та підходящі пункти для обідніх привалів та організації польових таборів для ночівлі (біваків). Визначивши в районі походу пункти біваків, ви автоматично розіб'єте нитку маршруту на низку денних переходів. При цьому необхідно враховувати, що довжина та тривалість таких переходів встановлюється конкретним складом учасників походу (вік, стан, здоров'я та функціональні можливості). Було зазначено, що денні переходи мають бути посильними для учасників і не повинні викликати у них надмірної фізичної та психічної втоми. Обсяг та інтенсивність виконаної учасниками роботи на маршруті повинні відповідати нормам фізичної рекреації [13; 26; 35]. Денні переходи мають плануватися з

урахуванням поступового зростання фізичних та емоційних навантажень на учасників. Найбільш характерні для спортивно-оздоровчих походів параметри протяжності туристичного маршруту, які вказані у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Кількісні параметри комбінованих туристичних маршрутів

Вид туристичного маршруту	Тривалість (днів)	Загальна відстань (км)	Інтенсивність і напруга фізичного навантаження
Туристична прогулянка	до 1 дня	до 15–18 км	помірна
Похід вихідного дня	до 3-х днів	30–50 км	помірно-щадна
Багатоденний оздоровчий похід	не менш, ніж 21 день	щоденно до 18–20 км	помірно-щадна

Примітка. При тривалості маршруту 21 день та більше – два-три дні активних та один день відпочинку.

Місця організації біваків та пунктів для великих обідніх привалів слід намічати в місцях, де забезпечується безпека учасників та за наявності чистої, придатної для приготування їжі води. Рекомендується планувати організацію привалів та біваків у лісовій зоні, на галявинах, берегах озер та річок, де можливе приготування їжі на багатті та організація вечірнього відпочинку біля багаття [33]. Вогонь багаття, як відомо, також надає потужний енергетичний та психолого-емоційний рекреаційний вплив на туриста. При цьому треба постаратися вибрати місця біваків не просто придатні, а й потенційно найбільш підходящі для повноцінного відпочинку. Це може бути озеро з можливістю організації риболовлі та купання влітку; живописний берег річки (водою), місце, придатне для проведення анімаційних заходів та інше.

Зручно планувати на комбінованому маршруті туристичного походу місця організації обідніх привалів (біваків) та повноцінного відпочинку від фізичних навантажень у безпосередній близькості (кроковій доступності) із запланованими для відвідування екскурсійними або рекреаційними об'єктами. Однак, якщо маршрут туристського походу проходить по території, що особливо охороняється, або національному парку, або іншим рекреаційним

територіям, пункти відпочинку туристів слід планувати тільки в спеціально обладнаних і позначених на туристичній карті місцях, як і відвідування історико-культурних, або природних пам'яток чи місць туристичного інтересу з дослідницькими чи екскурсійними цілями, як вважає В. Марцин [31].

Виходячи з розташування в обраному районі цільових рекреаційних об'єктів та зручних пунктів старту і фінішу походу, організатори комбінованих маршрутів з активних видів туризму (керівники груп) визначають оптимальну тактичну схему побудови маршруту: лінійну, кільцеву, комбіновану (з включенням кільцевих ділянок і ділянок) руху. Тут, як правило, проявляється творчість організатора – керівника походу. Головне, щоб обрана тактична схема найбільше задовольняла вирішення певних спортивних чи рекреаційно-оздоровчих завдань на маршруті. Зрозуміло, що лінійний маршрут (лінійна тактична схема) не передбачає докладання прямої лінії руху на карті, а кільцевої – додатка лінії руху по колу в їхньому геометричному сенсі, але загальний сенс є максимально зрозумілим. Лінійний маршрут не замкнений, він має різні, удалені один від одного, пункти старту і фінішу. У разі кільцевого (замкнутого) маршруту передбачається один пункт старту і фінішу.

У оздоровчих походах, які насичені пізнавальними туристичними об'єктами, часто використовується комбінована схема побудови маршруту із включенням кільцевих ділянок на лінійному загалом маршруті або ділянок радіального руху. Радіальні виходи здійснюються від місць організації бівака або привалу до цільових об'єктів з подальшим поверненням у вихідний пункт тим самим шляхом. Як правило, зайве спорядження (вантаж) залишається в базовому таборі групи (при безумовному забезпеченні його безпеки, наприклад, залишення чергових, які, до речі, можуть і приготувати за цей час обід або вечерю для групи), що суттєво знижує фізичне навантаження в подорожі та підвищує емоційне задоволення від прогулянки «без нічого».

На основі аналізу картографічної та іншої інформації намічаються конкретні шляхи руху до екскурсійних, рекреаційних об'єктів та місць біваків.

По карті намічаються лісові, польові (але в жодному разі не шосейні та автомобільні) дороги, що йдуть у потрібних напрямках, інші лінійні орієнтири для руху (просіки, береги річок тощо). У пішохідному (лижному) поході перевагу слід віддати зазначеним на топографічній карті, зручним для руху туристів лісовим або польовим дорогам, стежкам (якщо вони відомі керівнику або описані у спеціальних матеріалах – звітах про походи, у тому числі розміщених на сайтах туристичних клубів, Центрів (станцій) юних туристів або наявних у їх бібліотеках). Навпаки, слід обмежити протяжність переходів по просіках та бездоріжжю. Подолання перешкод не має на меті оздоровчого походу. Втім, у даному випадку відсутні «жорсткі» рекомендації: багато залежить від складу конкретної групи та побажань учасників. Наприклад, для деяких категорій «білих комірців», груп учнів екстрим у розумних відповідно межах, теж свого роду оздоровча емоційна рекреація, як вважає Я. Дідух [17].

На карті маршруту визначається конкретна лінія руху кожного денного переходу. Важливо, щоб лінія пролягала територіями, що містять рекреаційні ресурси району. У межах кожного денного переходу слід намітити ряд опорних орієнтирів для руху. Дані орієнтири знадобляться з метою впевненого орієнтування на місцевості і дотримання напрямку руху за наміченою ниткою маршруту. Якщо на маршруті розробник зустрічає ряд відомих та очікуваних опорних орієнтирів, то, відповідно, він впевнений, що не збився з наміченої лінії руху. Як опорні орієнтири маршруту служать різні орієнтири місцевості: точкові (перехрестя доріг, окремі будівлі, мости тощо); лінійні (дороги та просіки, що використовуються для руху або перетинаються під час руху, береги річок, кордони між лісовими масивами та полями тощо); майданні (населені пункти, озера, невеликі лісові масиви), як зазначає Ю. правик [39].

На закінчення виконаної «чорнової» роботи слід оцінити намічений комбінований маршрут з активних видів туризму, загалом, а саме:

- придатність пункту приїзду до початку маршруту та пункту від'їзду;
- привабливість обраних рекреаційних та пізнавальних об'єктів;
- зручність та надійність обраних шляхів руху до них;

- логічність обраної тактичної схеми маршруту;
- наявність та зручність місць організації біваків тощо.

Виходячи з масштабу карти, необхідно ще раз ретельно (суворо по лінії передбачуваного руху): виміряти протяжність усіх намічених денних переходів; визначити загальну довжину маршруту та порівняти її з наміченими параметрами для конкретної групи туристів. При необхідності в намічений комбінований маршрут вносяться необхідні корективи і остаточна лінія маршруту наноситься на карту із зазначенням умовним знаком (Δ) пунктів старту, фінішу та місць усіх польових ночівлів (біваків) (див. рис. 1.2).

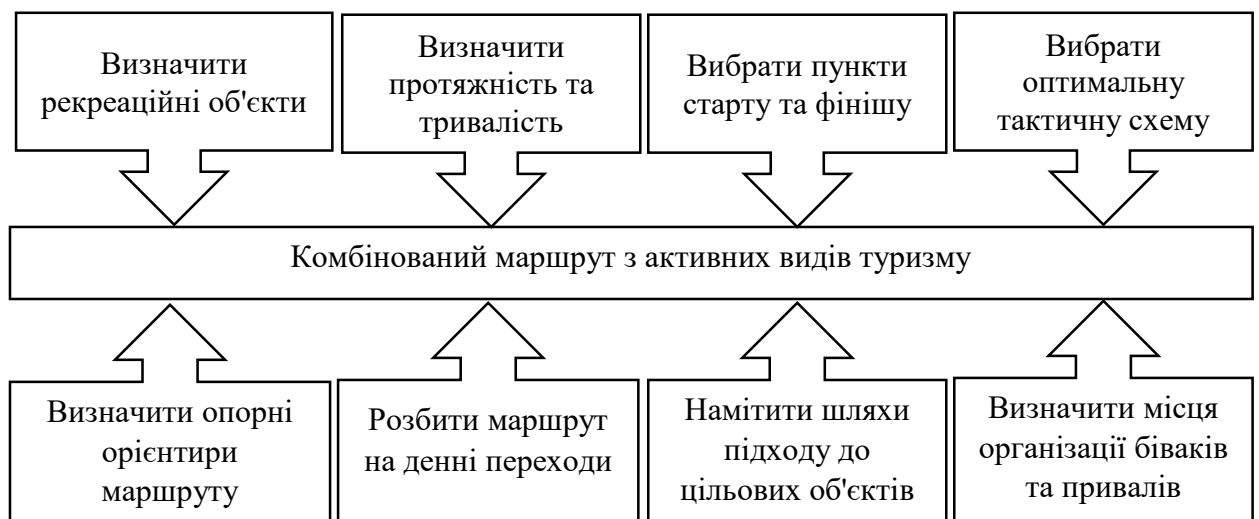

Рис. 1.2 – Критерії вибору району для комбінованого туристичного маршруту

Для комбінованого маршруту з активних видів туризму найважливішим елементом організації є розробка плану. Власне, планування необхідне в будь-якому виді діяльності для досягнення мети і певного результату. Не виняток і організація походу. Грамотно, доцільно, складений план туристського походу – запорука ефективного досягнення похідних цілей та вирішення поставлених завдань, за суворого дотримання безпеки життєдіяльності туристів. Отже, складання плану походу є елементом похідної тактики, що реалізується в підготовчий період комбінованого маршруту з активних видів туризму.

Фактично план походу – це документ, покликаний відповісти на такі запитання: що, як і коли треба зробити, щоб виконати поставлені перед походом цілі та завдання? У рекреаційно-оздоровчому туристському поході слід вирішити завдання щодо ефективного оздоровлення, відпочинку його учасників та пізнавальні (освітні) завдання. Отже, план походу повинен чітко вказати спосіб виконання цих завдань засобами туризму та краєзнавства.

План походу, на думку Тимчука М. це комплексне поняття; він включає наступні розділи: графік руху по маршруту, план-графік екскурсійно-пізнавальних і рекреаційно-оздоровчих заходів, наприклад, процедур, що гартують, на маршруті (ці два графіки об'єднуються поняттям плану-графіка походу), режим руху та організація харчування на маршруті, план розподілу вагових навантажень на учасників походу, план анімаційних заходів [48].

Так, сформульовані методичні підходи до розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму дозволяють запропонувати, як варіант, програму – технічне (проектне) завдання для розробки змісту віртуального комбінованого маршруту з активних видів туризму (мета – оздоровлення).

1. Назва туристичного маршруту.
 2. Мета та завдання маршруту.
 3. Туристичний регіон на інтерактивній карті (маршрут).
 4. Туристичний маршрут на інтерактивній карті (нитка маршруту).
 5. Точки активізації інформації про об'єкти туристичного інтересу (рекреаційні, оздоровчі, пізнавальні чи освітні) на інтерактивній карті.
 6. Місця розміщення (бівали, привали).
 7. Краєзнавча мультимедійна інформація про об'єкти активізації.
 8. Природні та культурно-історичні пам'ятки на маршруті.
 9. Інформація про заходи забезпечення безпеки на комбінованому маршруту з активних видів туризму.
 10. Відео, музичні фрагменти.
 11. Презентаційний ролик.
- Висновки до розділу 1.

Розкрито сутність та види активного туризму. Активний туризм – це подорож, заснована на енергійному пересуванні по заданому маршруту із застосуванням фізичних навантажень. Маршрути бувають різної складності, їх безліч варіантів, тому активний туризм підійде як для новачка в цій справі, так і для професіонала. В даний час туризм – одне з найцікавіших занять, адже торкається всіх сфер життя і змінює навколишнє середовище; він впливає на емоційний, фізичний, психічний стан людини і заряджає гарним настроєм.

Активний туризм дає можливість пристосовуватися нести тяжкості, проходити великі відстані, не відчуваючи втоми, пролазити у вузьких щілинах. Після занять активним туризмом покращується витривалість, стійкість, витримка організму, завдяки чому будь-яка фізична робота виконується легко, а організм після неї швидше відновлюється. Поліпшується робота серцево-судинної та дихальної систем, а кисень ефективніше використовується тканинами організму, зміцнюються і ростуть м'язи. Активний туризм сприяє покращенню психічного стану. У туристів не так часто з'являється депресія. Після занять вони більш зібрані, терплячі, стримані, умиротворені та спокійні.

Розглянуто методичні підходи до розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму. Найбільш оптимальними районами для рекреаційно-оздоровчого комбінованого туристичного походу є регіони, які мають значний рекреаційний потенціал: Ужгородська, Львівська й Івано-Франківська області.

Структура комбінованого маршруту містить пункти: назва туристичного маршруту; мета та завдання маршруту; туристичний регіон на інтерактивній карті (маршрут); туристичний маршрут на інтерактивній карті (нитка маршруту); точки активізації інформації про об'єкти туристичного інтересу (рекреаційні, оздоровчі, пізнавальні чи освітні) на інтерактивній карті; місця розміщення (біваки, привали); краєзнавча мультимедійна інформація про об'єкти активізації; природні та культурно-історичні пам'ятки на маршруті; інформація про заходи забезпечення безпеки на комбінованому маршруту з активних видів туризму; відео; музичні фрагменти; презентаційний ролик.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Характеристика туризму в Івано-Франківській області

Івано-Франківська область знаходиться на заході України, на території Передкарпаття та Українських Карпат. На півдні область межує з Румунією. Площа області – 13,9 тис. км² (2,4% території України).

Розвитку туристичної галузі в Івано-Франківській області слугують передумовою сприятливі комфортні помірно-континентальні кліматичні умови. Проте специфіка кліматичних умов на різних територіях області, а також особливості 22 мікрокліматичних умов окремих районів обумовлюють різні нюанси у здійсненні рекреації. Майже вся територія регіону має комфортні сприятливі умови для здійснення рекреації цілорічно, але найкращі умови для зимової рекреації є у ПівденноЗахідному та Південно-Східному районах, а для літнього відпочинку – у Північно-Східному, Центральньо-Східному, Північному і Південно-Західному районах.

Водні ресурси області – це поверхневі та підземні води, джерела мінеральних вод. За обсягами запасів води регіон посідає третє місце в країні. На ІваноФранківщині протікає більш як 8,3 тисячі річок і потічків, тут знаходяться основні стоки таких великих річок як Дністер і Прут. В області багато озер різного походження (найбільші – оз. Несамовите та оз. Марічейка). Озера, річки, а ще мальовничі водоспади (на річках Прут, Росточа, Женець та ін.) є привабливими для туризму та рекреації. Важливим рекреаційним ресурсом є мінеральні води – йодобромні та сульфідні (Городенківський, Рогатинський райони), кальцієво-натрієві та хлоридно-натрієві (Косівський, Калуський, Долинський, Верховинський та Рожнятівський райони) вуглекислі (Косівський район). Мінеральні води використовуються не на повну потужність, рівень освоєності набагато менше, ніж їх потенційні можливості. Значний діапазон лікувальних характеристик мінеральних вод, а також

присутність в області термальних вод та пелоїдів (Рогатинський район) дають змогу лікувати та оздоровлювати в регіоні більш як 80 тис. осіб на рік. Тут працює 45 закладів санаторно-курортного спрямування, але потенціал для збільшення їх кількості в регіоні є значно великим.

Івано-Франківщина також багата на лісові ресурси (лісистість – 39,6%, а подекуди показник сягає 60 – 65%), вони є базою для багатьох видів рекреації та туризму. Через стихійну та неорганізовану рекреацію місцеві типи рослинності, на жаль, на сьогодні збережені лише на 10% від території регіону, значно зменшилась кількість дикої фауни. Разом з тим, в області знаходиться більш як 1500 видів різноманітних рослин, з яких велика кількість реліктових та ендеміків. Близько 13,4% території регіону знаходиться під охороною, 438 територій та об'єктів ПЗФ є об'єктами рекреації та туризму [34].

Враховуючи норми екологічно допустимих навантажень на ландшафти, в Івано-Франківському регіоні встановлено, що у середньому допустиме навантаження на територію – 36 осіб/га. Найвища місткість рекреаційно-туристичних територій у Галицькому районі (19 осіб/га), Надвірнянському (18 осіб/га), Долинському (17 осіб/га), Косівському (16 осіб/га), та Верховинському (15 осіб/га) районах. Тектонічно-геологічна будова регіону дуже різноманітна. Її мальовничі ландшафти, рельєф, клімат, біотичний світ є потужною базою для розвитку багатьох видів рекреації та туризму.

На Івано-Франківщині виділяють 5 рекреаційно-туристичних районів, де окреслено ті види рекреації та туризму, для яких є найсприятливіші умови розвитку [36]. Територія області надзвичайно сприятлива для успішного розвитку екологічного, пізнавального, зеленого, а також спортивного видів туризму, а гірська частина відкриває можливості для спелеотуризму, альпінізму та інших. Івано-Франківщина також багата на численні соціальні та культурно-історичні туристичні ресурси, зокрема: 1) більш як 3,5 тисячі культурно-історичних пам'яток – стародавніх замків, та унікальних церков та інших видатних пам'яток; 2) 5 давньоруських міст, де знаходяться цілі комплекси пам'яток, це такі міста як Галич, Коломия, а також Тисмениця,

міста Снятин та Тлумач; 3) біосоціальні ресурси, пов'язані з життєдіяльністю та народженням видатних осіб в національній історії та культурі; 4) місця, де відбувались видатні історичні події; 5) проведення різнопланових фестивалів в області, зокрема етнографічного та мистецького спрямування (Коломия, Шешори й ін.); 6) центри традиційних ремесел (різьба по дереву, килимарство, писанкарство, гончарство та ін.), цим славляться такі поселення як Коломия, Кути, Шешори, Косів, Яворів. Всі вищезгадані ресурси є могутньою базою для розвитку багатьох видів рекреації, туризму (пізнавального, сентиментального) а що надзвичайно важливо для післявоєнного відновлення туризму – не лише місцевого, але й загальнодержавного та міжнародного значення.

Доцільно розглянути детальніше туристичний потенціал області у розрізі теристично-рекреаційних районів Івано-Франківської області.

Північний район Найрізноманітніші туристичні ресурси у великій кількості знаходяться у Північному туристичному районі. До цього району входять Галицький, Рогатинський, а також частина Калуського району. Тут розташований Галицький національний природний парк, де знаходиться багато рідкісних та унікальних видів флори та фауни. Серед об'єктів ПЗФ тут знаходяться ботанічна пам'ятка Чортова гора, а також комплексна пам'ятка Касова гора у Рогатинському та Галицькому районах. Надзвичайно сприятливі умови для можливостей розвитку лікувально-оздоровчої та відпочинкової рекреації. На Рогатинщині розташовані джерела мінеральних вод, насичених сірководнем, а також родовища лікувальних торф'яних грязей. На Галиччині є родовища йодо-бромних вод (Підмихайлівське мінеральне родовище на території селищ Пуків, Черче а смт. Букачівці). Все ж найбільш значущі тут культурно-історичні ресурси. Це і археологічні та архітектурні пам'ятки, місця історичних подій, біосоціальні пам'ятки. Одним з видатних таких об'єктів є давньоруське місто Галич, що згадка про яке вперше з'являється у літописах 898 року. Зараз тут розташований Національний заповідник «Давній Галич», на території якого знаходиться цілий комплекс визначних пам'яток: костел кармелітів XVII ст. у с. Більшівці, Різдва Богородицька церква XIV – XVI ст.,

Успенська церква XVI ст., церква Св. Пантелеймона XII ст., Митрополичі палати XVIII ст. у Крилосі, фундаменти 14 церков XII – XIII ст., Галицька могила, що згадувалась у давніх літописах, а також залишки Галицького замку XIII – XVII ст., та ще 231 археологічна пам'ятка, що охоплює період від пізнього палеоліту аж до пізнього середньовіччя. На базі такого комплексу видів рекреаційно-туристичних ресурсів: природних, культурно-історичних, біосоціальних, Північний туристичний район має значний потенціал для успішного розвитку багатьох різних видів туризму, особливо лікувально-оздоровчого, культурно-історичного та, безумовно, науково-пізнавального.

Північно-Східний район. Це другий за туристичними можливостями район, що включає Тлумацький, Городенківський та частину Тисменицького районів. Надзвичайно привабливим рекреаційним ресурсом є долина Дністра. У Тисменицькому районі знаходиться об'єкт ПЗФ «Урочище Козакова долина» – це ландшафтний заказник. А також на Городенківщині є ботанічна пам'ятка «Урочище Масьок». Рекреаційний комплекс регіону базується на сірководневих та борних джерелах мінеральних вод, що розташувались у Городенківському районі. Культурно-історична спадщина включає величезну кількість археологічних і архітектурних пам'яток місцевого й всеукраїнського значення. Північно-Східний рекреаційний район Івано-Франківської області України має всі передумови розвитку, в першу чергу, водного, а також пізнавального, оздоровчого, а крім того ще відпочинкового видів туризму.

Південно-Східний район. Цей район займає всю територію Косівського району, а також частини Снятинського та Коломийського районів. Кліматичні умови тут комфортні, Південно-Східний район є підніжжям Покутсько-Буковинських Карпат. Тут знаходиться національний природний парк «Гуцульщина», що займає весь Косівський район, а також Княздвірський ландшафтний заказник і декілька паркових пам'яток, що розташовані на у Коломийському районі. Рекреаційний комплекс району представляють джерела мінеральних вод, які за складом залістисті та йодо-бромні, а також є води, що багаті на органічні речовини, їх родовища знаходяться у Косівському

район. На Коломийщині знаходяться родовища гідрокарбонатних мінеральних вод. Культурно-історичні ресурси Північно-Східного району включають велику кількість археологічних та архітектурних і мистецьких пам'яток місцевого й всеукраїнського значення. Туристичні ресурси Південно-Східного району можуть активно брати участь у розвитку, насамперед, пізнавального, оздоровчого, а також гірськолижного та екологічного туризму.

Південний район. Цей ресурсний район цікавий для туризму. Територія Південного ресурсного району майже збігається з адміністративними межами Верховинського району. Геоморфологія включає три основні зони: підніжжя Покутсько-Буковинських Карпат, а також займає гори Гриняви та Чивчини. Район Івано-Франківщини багатий на родовища сірководневих мінеральних вод, а також в районі є джерела із підвищеним вмістом органічних речовин. Культурно-історичні ресурси включають велику кількість архітектурних пам'яток місцевого та всеукраїнського значення. Селище Криворівня відоме музеєм І. Франка. Тут доцільно розвивати гірськолижний, екстремальний, будуть успішними також екологічний та пізнавальний види туризму.

Південно-Західний район. Охоплює район частину Надвірнянського, Богородчанського та частину Рожнятівського районів. Тут є різноманітні види рекреаційних ресурсів для можливостей розвитку багатьох видів рекреації та туризму. Район знаходиться на території Горган та охоплюють частину Покутсько-Буковинських Карпат. Клімат тут відноситься до прохолодних та холодних зон. На території цього району Івано-Франківщини розташована найбільша в області кількість об'єктів ПЗФ, а у східній частині розташувалася Карпатський національний природний парк. Рекреаційний комплекс отримав розвиток на базі родовищ мінеральних вод, що представлені такими видами: сірчано-водневі, йодо-бромні, гідрокарбонатні, а також з високим вмістом органічних речовин. Культурно-історична спадщина являє собою в основному архітектурні, біосоціальні пам'ятки та музеї. Південно-Західний район Івано-Франківщини має всі передумови для розвитку таких видів туризму, як відпочинковий, пізнавальний а також гірськолижний та екологічний.

Західний район. Займає частину Долинського і Рожнятівського районів. Кліматичні зони району – прохолодна, холодна. Знаходиться велика кількість об'єктів ПЗФ, а саме заказники: Яйківський і Турова Дача; пам'ятки природи: Урочище Осій, Скелі Довбуша, Болота Ширковець, Лисок. У районі є джерело мінеральної води з підвищеним складом органічних речовин. Для туризму цінною є г. Магура (1365 м). В районі налічується 175 пам'яток, з яких історії – 89, архітектурних пам'яток – 63, археологічних – 8, мистецьких – 15. До пам'яток сакральної архітектури належать церква Успення XVII ст. у смт. Вигода, церква Пресвятої Трійці XVIII ст. у с. Максимівка. Архітектурною пам'яткою є Долинська солеварня – (XVIII – XIX ст.), а також магістрат (XIX ст.). Сьогодні тут працюють санаторій «Джерело Прикарпаття» та санаторний комплекс «Перлина Карпат». В районі знаходиться база відпочинку «Високий перевал», де є всі умови для гірськолижного спорту та загалом для зимового туризму. Найпопулярнішими маршрути району проходять через відомі Скелі Довбуша; цікавим об'єктом є Гошівський монастир, любляють туристи урочище Шандра, а також включають до програми відвідування гірські річки Свіча, Прут, популярним об'єктом є озеро Синевир, а особливістю району є «Карпатський трамвай». У районі «Скелі Довбуша» як розвагу для туристів пропонують прогулянки верхи на конях і санях. Скаутська організація «Пласт» пропонує дитячий відпочинок у туристично-красознавчих таборах. Західний район успішно може розвивати пізнавальний, сакральний, оздоровчий туризм.

Центральний район. Займає частини Коломийського, Тисменицького, Богородчанського, Калуського, Рожнятівського, Надвірнянського районів. Тут порівняно найменше розвинутий туризм. Клімат має три зони: комфортний, теплий, прохолодний. Серед об'єктів ПЗФ тут знаходиться Урочище Старуня. Тут розташоване джерело мінеральної води з гідрокарбонатним складом. Головна річка – Лімниця, а справжньою окрасою району є ліси, що займають 28% території. Видатними пам'ятками є церкви в адмінцентрах. Територія має значні перспективи для успішного розвитку оздоровчо-відпочинкового, екологічного, сакрального, а також пізнавального та гірськолижного туризму.

В цілому, величезна кількість туристично-рекреаційних ресурсів на Івано-Франківщині визначає розвиток багатьох видів туризму. Туристичний потенціал геоморфологічних ресурсів сприяє розвитку гірськолижного та спелеологічного туризму, кліматичні та бальнеоресурси – розвитку лікувально-оздоровчої рекреації, ландшафтні ресурси – розвитку зеленого та екологічного туризму. Також перспективним є пізнавальний туризм.

До проблем туристичної галузі Івано-Франківської області відносяться:

- неякісний стан дорожнього покриття і під'їздів до об'єктів туризму;
- недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури;
- поганий стан інформаційно-туристичних знаків вздовж автошляхів;
- мала кількість зупинок для короткого відпочинку вздовж автошляхів;
- незадовільний стан об'єктів історико-культурної спадщини;
- недосконала законодавча та нормативно-правова база, що регулює туристичну діяльність;
- незадовільний стан туристичних маршрутів (мала кількість зупинок, обладнаних для короткого відпочинку, та гірських притулків тощо);
- нераціональне використання туристичного потенціалу;
- недостатня забезпеченість кваліфікованими кадрами в туристично-рекреаційній галузі;
- неналежна якість та асортимент послуг, проблема додаткових послуг при туристичних закладах;
- недостатня кількість засобів розміщення;
- неналежний розвиток комунальної сфери;
- відносно примітивний рівень реклами та інфосервісу;
- недостатня поінформованість потенційних туристів про атрактивні дестинації області, марковані маршрути та засоби розміщення;
- висока конкуренція з боку іноземних країн та українських регіонів;
- незадовільна якість та незначний асортимент від потенційно можливих туристичних послуг;
- недостатнє фінансування заходів, спрямованих на розвитку туризму.

Насьогодні гостро стоїть проблема побутових послуг для туристів. Мережа закладів, що надають побутові та ремонтні послуги не задовольняє потреби туристичної індустрії. Цьому передували наступні чинники: 1) велике скупчення рекреаційних закладів на відносно невеликих територіях; 2) віддаленість туристичних та рекреаційних об'єктів від центрів населених пунктів, де знаходяться необхідні заклади побутових послуг; 3) недостатня якість цих послуг. Також присутня проблема плинності кадрів, при чому як і у державних структурах, так і у приватному секторі. Три ВНЗ області дають підготовку працівникам туристичної сфери. Але сьогодні відчувається вплив робочих кадрів за кордон, що, в свою чергу, не може не позначитись на якості обслуговування. Також проблемою є те, що при виділенні коштів на ремонт автошляхів, то ремонтують великі траси обласного та загальнодержавного значення. Натомість, велика кількість туристичних об'єктів знаходиться у сільській місцевості, куди дуже складно дістатись. Це відлякує відвідувачів, а особливо іноземних туристів. Є проблеми в таких сферах як екологія, присутнє явище перевантаженості рекреаційних зон. На території Яремчанського району, застаріла каналізаційна система, а тому підприємці економлять на комунікаціях, а всі відходи зливаються у р. Прут. Здійснювати контроль цієї ситуації мають представники Держпродспоживслужби і екологічна інспекція, але кількості штату інспекторів не вистачає. Не достатнє фінансування на належне промаркування маршрутів, стежок, облаштування альтанок, лавок.

Всі окреслені проблеми вже тривалий час присутні в туризмі Івано-Франківської області, а отже їх усунення потребує значних негайних зусиль. Ці проблеми залежать не тільки від слабкої матеріало-технічної бази, але й від державної туристичної політики, що зберігає деякі риси ще радянських часів.

Серед перспективних напрямів розвитку туризму в області такі [41]:

- гармонійне управління туристичною сферою;
- залучення іноземних та вітчизняних інвестицій в розвиток туризму;
- створення нової та покращення існуючої туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури вздовж автошляхів;

- раціональне та ефективне використання туристичних ресурсів;
- покращення якості та збільшення асортименту туристичних послуг;
- утворення конкурентних туристичних та рекреаційних продуктів;
- забезпечення туристичної сфери кваліфікованими кадрами;
- посилення міжнародних зв'язків у сфері туризму;
- проведення маркетингових досліджень та заходів.

Аналіз туристичних ресурсів Івано-Франківського регіону дає змогу окреслити основні напрями їх раціонального та ефективного використання:

- створення нових та реновація існуючих санаторно-курортних закладів та баз відпочинку;
- покращення туристичної інфраструктури, а також загального рівня комфортності туристичних закладів;
- забезпечення умов для розвитку гірськолижного туризму, зокрема шляхом розбудови центру туризму міжнародного рівня поблизу м. Ворохта;
- сприяння розвитку екологічного туризму у заповідних територіях, зокрема шляхом розробки та оснащення екологічних маршрутів і стежок, а також впровадження механізму надання платних туристичних послуг;
- збільшення потоків туристів у зеленому туризмі по території регіону;
- сприяння розвитку екстремального туризму, велотуризму, кінного, водного, спелеотуризму та інших видів переважно у гірській місцевості;
- залучення традиційних ремесел до системи атрактивних об'єктів;
- утворення природних історико-етнографічних рекреаційних зон для комплексного використання природних та соціокультурних ресурсів туризму.

Беручи до уваги туристичний потенціал області, даний регіон повинен розвиватися пропульсивними темпами, тобто розширення асортименту та покращення рівня якості послуг, що повинні супроводжуватися відповідним економічним ростом. Загалом економіку області доцільно було б направити на реформування туристичного комплексу, розвитку відпочинкової та розважальної індустрії з врахуванням особливостей різних видів туризму, що вже розвиваються, та нових, ще не популяризованих видів відпочинку.

2.2. Аналіз активних видів туризму в Івано-Франківській області

Івано-Франківщина – одне з небагатьох місць в Україні, придатних для розвитку зимових видів відпочинку. Найбільшою популярністю користуються такі гірськолижні зони, як Поляниця, Яблуниця, Ворохта Яремчанської міської ради, м. Косів та селище Верховина, с. Вишків Долинського району. Тільки на території Яремчанської міської ради – понад 20 гірськолижних витягів загальною довжиною трас понад 60 км. У селищі Ворохта є комплекс трамплінів, що завдяки штучному покриттю діють цілорічно. Серед гірськолижних центрів, що активно розвиваються в області, – гірськолижний комплекс «Буковель». На Івано-Франківщині, завдяки розмаїттю природних ресурсів, є безліч можливостей комбінувати спокійний відпочинок в агрооселях з великою кількістю активних видів відпочинку. Це сприяло створенню на початку XXI ст. потужної мережі агроосель в Карпатському регіоні, які активно рекламують послуги на Інтернет-ресурсах, нещодавно створено два туристичні веб-портали: discover.if.ua, www.iftourism.com.

Здійснивши аналіз даних найпопулярніших інтернет-сайтів, які надають інформацію про агросадиби Івано-Франківщини та різноманітні послуги, які вони надають туристам для незабутнього відпочинку в сільській місцевості, можна констатувати, що в Івано-Франківській області великим попитом користуються агросадиби, розміщені на Яремчанщині та у гірській частині Верховинського і Косівського районів області. Окрім того, Івано-Франківську область формують різноманітні етнографічні райони – Покуття, Гуцульщини, Бойківщини та Опілля. Корінне населення яких, зберігає багату матеріально-духовну спадщину, особливий давньоукраїнський колорит, який наповнений самобутніми обрядами, побутом, ремеслами, архітектурою, одягом, що, безумовно є атрактивним для великої кількості туристів, що сприяє розвитку в регіоні етнографічного туризму. Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, велика кількість яких занесені до Червоної книги, а також

водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів зумовлюють велику рекреаційну цінність області. До прикладу, активно розвиваються види туризму – пішохідний, велосипедний та кінний, екологічний, сільський, зелений та водний туризм [36].

На даний час в області створено мережу об'єктів природного заповідного фонду українські Карпати: Карпатський біосферний заповідник, «Східні Карпати» Біосферний заповідник, природний заповідник «Горгани», Національний природний парк «Вижниця», Національний природний парк «Синевир», Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Національний природний парк «Карпати». У межах рівнинної частини виділяються наступні національні парки: Яворівський, Прип'ять-Стохід. Щодо фізико-географічного районування заповідних об'єктів Івано-Франківщини, які сприяють розвитку активного туризму в області, більшість із них (62%) знаходиться у гірській частині, 25% – у Передкарпатті та 13% – у рівнинній частині (див. рис. 2.1). А структуру територій та об'єктів природно-заповідного фонду області за кількістю (шт.) відображено на рис. 2.2.

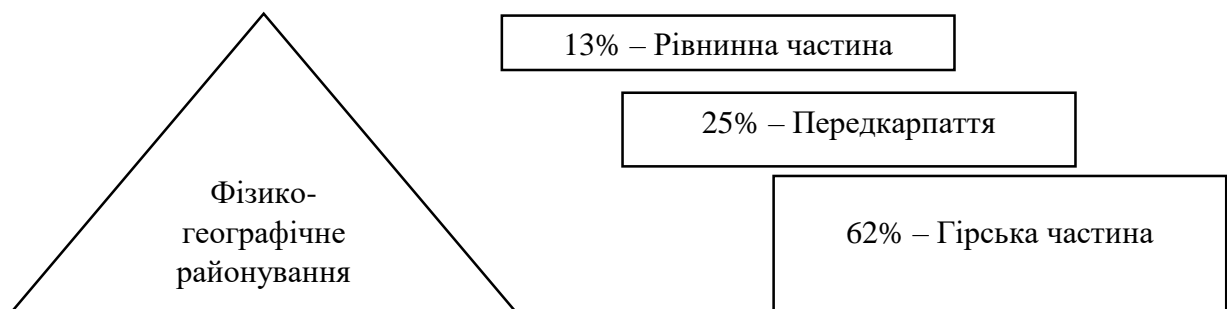

Рис. 2.1 – Фізико-географічне районування заповідних об'єктів

Природоохоронними та рекреаційними установами місцевого значення є регіональні ландшафтні парки – «Дністерський», уздовж Дністра, на території Тлумацького і Городенківського районів, і «Полянницький» – на території Болехівської міської ради.

Рис. 2.2 – Структура території та об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області за кількістю (шт.)

Крім того, в області зосереджені великі за площею заповідні території: ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Грофа», ботанічні заказники загальнодержавного значення «Яйківський», «Тавпиширківський» і ін. Рогатинське Опілля репрезентує Галицький національний природний парк, лісові заказники місцевого значення «Журити» та «Журавенківський», ботанічні заказники місцевого значення «Магура» та «Федів», Покутсько-Буковинські Карпати – національний парк «Гуцульщина», Полонинсько-Чорногірську область – гідрологічний заказник місцевого значення «Ріка Чорний Черемош», Рахівсько-Чивчинську область – ландшафтний заказник місцевого значення «Чивчино-Гринявський», Сколівські Бескиди – Полянський регіональний ландшафтний парк, загальнозоологічний заказник місцевого значення «Гирява» й ін. Унікальними також є ботанічні заказники загальнодержавного значення «Княздвірський», де охороняється тис ягідний;

«Скит «Манявський», на території якого – модрина польська; «Яйківський», створений для охорони сосни кедрової європейської; комплексна пам'ятка природи «Скелі Довбуша» з унікальними скельними утвореннями; степові резервати «Масьок», «Касова гора», «Чортова гора» з реліктовою рослинністю (ковила, ясенець білий, осока низька, фіалка Джоя) та інші.

Важливе рекреаційне туристичне значення на Івано-Франківщині мають Національні природні парки області, хоч їх основне призначення – збереження типових для даної зони об'єктів, а також збереження та відновлення цінних та унікальних природних комплексів чи їх важливих складових елементів [41].

Карпатський національний природний парк площею 50495 га – перший і один з найбільших в Україні національних природних парків. Він створений ще у 1921 році для збереження унікальних лісових екосистем Центральної Європи. Його територія простягається на 55 км з півночі на південь і на 20 км із заходу на схід на північно-східних схилах Українських Карпат. Переважна частина території Парку розташована в межах абсолютних висот – 500 – 2061 м над р.м. а найвища точка України – вершина гори Говерли (2061 м над р.м.) – розташована в межах Парку. Національний природний парк «Гуцульщина» площею 32271,0 га, розташований у мальовничій, вкритій лісом, частині Покутсько-Буковинських Карпат. Уся територія Парку пронизана численними водоймами, найбільші з них це річки Лючка, Пістинька, Рибниця, Черемош, які є правими притоками р. Прут. У гірській частині Парку є велика кількість водоспадів, які є популярними серед туристів місцями відпочинку. А поблизу південної межі Парку протікає річка Черемош, яка приваблює любителів водних видів спорту та відпочинку. Галицький Національний природний парк площею 14684,8 га, розташований на межі Українських Карпат (область Передкарпаття) та південно-західної частини Східно-Європейської рівнини (область Опілля Західноукраїнської провінції Лісостепової зони), що зумовило його велике біологічне та ландшафтне різноманіття. Національний природний парк «Синьогора» площею 10866 га, розташований в околицях села Гута, на території Богородчанського району.

Раніше понад десять тисяч гектарів карпатських лісів, розташованих поблизу, використовували, як президентську резиденцію. Однак, у 2009 році, згідно з указом президента України було створено НПП «Синьогора»: «З метою збереження, відтворення та раціонального використання типових і унікальних природних комплексів гірського масиву Горгани (Українські Карпати), що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення». Національний природний парк «Верховинський» площею 12022,9 га, розташований на території Верховинського району Івано-Франківщини, в межах Голошинської та Зеленської сільських рад. На території парку облаштовано 25 рекреаційних місць, з їхнім описом можна ознайомитись на офіційному сайті Парку. У Карпатському біосферному заповіднику можна знайти розгалужені ланцюжки маршрутів екотуризму, прокладені найцікавіші та найпривабливіші природоохоронні території, де зосереджені значна кількість видатних природних, культурних та історичні об'єктів. Найпопулярніші категорії маршрутів нанесені на карту Карпатського нагір'я та включають Чорногору, Свидовець, хребти Мармароша та Горгани. Такі поїздки розраховані на 6 – 8 днів довжиною 120 – 160 км.

З 2005 року спільно з Департаментом туризму Івано-Франківської області реалізується Програма розвитку пішохідних маршрутів в Івано-Франківській області під назвою «На спільному шляху до Єдиної Європи». Пішохідні маршрути в Івано-Франківській області подано у додатку А.

Маршрути для велосипедистів пролягають через ліси та полонини, відкриваючи подорожньому неповторні краєвиди на мальовничі Карпати. З початком літнього сезону традиційно розпочинає роботу найбільший велопарк України «Bukovel Bike Park».

Активно розвивається атракційна туристична інфраструктура в області відкрито річковий порт «Раковець» (с. Раковець Городенківського району), парк-музей «Карпати в мініатюрі» (м. Яремче), оглядовий майданчик на ратуші та туристично-інвестиційний центр (м. Івано-Франківськ), Центр спадщини Вигодської вузькоколійки (с-ще Вигода Долинського району),

туристично-інформаційний центр (Коломия), комплекс «Полонина перці» (с. Яблуниця Яремчанської міської ради), візит-центри (м. Галич і с. Ільці Верховинського району), туристично-інформаційний центр (м. Косів), гуцульську сироварню (с. Яворів Косівського району), етнопарк «Гуцул Ленд» (ГК «Буковель»), музеї та інші об'єкти.

У Карпатському регіоні активність розвитку рекреації супроводжується розвитком садиб та закладів харчування, сформованих навколо потужних рекреаційних комплексів. Показники інтенсивності розміщення на базах відпочинку в адміністративних районах Івано-Франківської області отримано із статистичної звітності районних відділів статистики та управлінь туризму в регіоні. Для прикладу, у Богородчанському районі інтенсивний розвиток туризму відбувається у 2 зонах: околиця села Богородчан, що є приміською зоною міста Івано-Франківська. На цій території розташовані такі бази відпочинку, як готелі, туристичні комплекси, ресторани, спрямовані на короткочасне розміщення відпочиваючих для мешканців приміської зони та Івано-Франківська. Гірська зона в межах Гута, Стара Гута, Пороги та Яблунка, де є туристичні комплекси загальною місткістю 400 осіб. На цій території формуються об'єкти сільського туризму, системи придорожніх кафе та стоянок. У цій зоні інтенсивного туризму релігійний комплекс Манявський Скит функціонує як центр періодичного туризму в усьому регіоні. У Коломийському районі інтенсивний розвиток туризму відбувається в Коломиї та в передгір'ях Коломийського району поблизу траси Коломия – Косів, де зосереджені об'єкти сільського туризму. Розміщення Коломиї на перетині головних доріг забезпечило її функціонування як туристичного центру етнографічного та рекреаційного туризму. У Долинському районі зона найвищої інтенсивності туризму знаходиться в межах населених пунктів Мислівка, Вишків, Вигода. На цій ділянці є об'єкти сільського туризму та етнографічного туризму. Найвищі показники інтенсивності розміщення об'єктів туризму простежуються на території міста Косів (численні музеї, особняки видатних осіб, дрібні туристичні об'єкти) Тюдів, Кути, Великий

Рожен (історична складова культурних та релігійних шарів), де розташовані готелі, ресторани, інфраструктура придорожніх мотелів та кафе. У Верховинському районі простежується низька інтенсивність розміщення об'єктів туризму. Менше 1 % території з інтенсивністю понад 15 об'єктів на 1 га розташовано в межах Криворівня, Верховини і Довгопілля. На цій території є етнографічні, історичні, історичні та культурні музеї, які стали основою для розвитку сільського туризму. Надвірнянський район – найвища інтенсивність розміщення об'єктів туризму, представлених як потужні комплекси (ТК «Буковель») та менші об'єкти гірськолижного туризму та сільського туризму. Ця територія охоплює територію населених пунктів Татарів, Микуличин, Яремча, Ворохта, Яблуниця, Лазещина. Рожнятівський район – область з найнижчими показниками розвитку туризму. Складні умови рельєфу та слабо розвинена мережа автомобільних доріг є основними причинами поточної ситуації. Об'єкти сільського туризму, розташовані на території Ясеня, Сливки, Перегінська та орієнтовані на ресурси ландшафтного туризму.

Гірськолижний туризм розвивається в межах таких курортів: Славське, Драгобрат, Пилипець, Подобовець, Буковель та інші. Основні характеристики природних ресурсів надано у таблиці 2.1.

Гірськолижний курорт Буковель розташований недалеко від Поляниці село (Івано-Франківська область) на висоті 850–1372 м над рівнем моря. Гірськолижний курорт Драгобрат – найвищий в Україні. Він знаходиться на Свидовецькому хребті на висоті 1350–1704 м над рівнем моря та оточений Близницею (1883 м), гори Стіг (1707 м) і Жандарм (1800 м). Існує сезонний сніговий покрив, починаючи з висоти 1400 м над рівнем моря, який з'являється у другій половині листопада і лежить до кінця квітня. Проведений аналіз туристичної інфраструктури, який виявив, що в межах послуг курорту Драгобрат є 39 готелів та 4 приватних прибудов. Більшість готелів сезонні – вони працюють з грудня по травень. Драгобрат не сильно відрізняється від існуючих гірськолижних курортів України.

Таблиця 2.1 – Основні характеристики туристичних природних ресурсів

Курорт	Найвища точка від рівня моря	Максимальна довжина	Середня тривалість сезону	Безкоштовний проїзд
Драгобрат	1705	2080	150	+
Буковель	1372	2106	150	-
Славське	1232	1700	120	+
Пилипець-Подобовець	1160	2000	120	+

Спелеотуризм зазнав значного розвитку завдяки наявності печер різної довжини, складності та меліорації. Більшість печер трапляються в межах Подільсько-Буковинської карстової області. Найдовша печера в Європі Оптимістична (240,5 км). Озерна, Млинки, Кристал та інші також використовуються в туристичних цілях. Ці печери знаходяться в Тернопільській області. Головні організаторами печерного туризму є Чортківський клуб печерників та «Циклоп» Львів Спелеоклуб.

В Карпатах центром спелеотуризму є Угольсько-Широколужанський заповідник Карпатського біосферного заповідника, який знаходиться в межах Тячівського району Закарпатської області. Існує більше ніж 30 печер в цій області. Печери Уголки різноманітні за своєю будовою, довжиною, глибиною. Вхід до найбільшої печери України Карпати називали «Дружбою» в буковому лісі поблизу с. Мала Уголка. В печері «Молочний камінь» вчені виявили місце мисливця. В урочищі «Червоний Камінь», поблизу села Невія розташована система червоних печер. Найглибша печера – «Сифон» (59 м). Доступ до печери та екскурсійні послуги є в Карпатському біосферному заповіднику.

Водний туризм в Карпатському регіоні організовується на річках: Прут, Дністер, Черемош, Чорна Тиса. Дністер – друга за величиною річка України, піднімається на північно-східних схилах Карпат поблизу села Вовче Турківського району, Львівської обл. На річці Прут популярні два маршрути для каное: Ворохта – водоспад Пробій – Яремче. Більшість маршрутів по Чорній Тисі починаються з Село Ясіня в Рахівському районі, середній рівень складності, придатний для кількох людей рафтинг, недалеко від шосе.

Найпопулярніший рафтинг – уздовж Чорного Черемошу. Поїздки розраховані на один-чотири дні, протягом яких новачок має можливість оволодіти навичками одиночного катамарану та сплаву на байдарках.

Українські Карпати є перспективним районом для розвитку екстремального туризму завдяки сприятливим природним умовам, клімату та рельєфу. Україна, безперечно, має достатньо ресурсів і для екстремального розслаблення. Але низький рівень туристичної інфраструктури та соціальні стандарти населення спричиняють ситуацію, що екстремальний туризм відстає від світових тенденцій. Тим не менше, міжнародний імідж екстремального туризму в Україні постійно зростає. Гостинність та багата культурна спадщина місцевої громади приваблюють міжнародних туристів. На жаль, такі фактори, як низький рівень життя, недостатнє технічне забезпечення, погана англійська мова місцевих жителів все ще досить поширені в наших регіонах. Екстремальними видами активного відпочинку в Карпатах є також катання на квадроциклах, катання на джипах на гірських хребтах, катання на конях, пейнтбол, проходження мотузкового парку тощо.

Перспективним для області є розвиток пригодницького туризму. Більшість туристів милуються чудовими визначними пам'ятками природи (горами та каньйонами, печерами, озерами та річками). Також тут реалізується спортивний туризм, альпінізм, лижі, верхова їзда, піші прогулянки та інші види активного та пасивного відпочинку.

Туристів приваблюють також численні фестивалі регіону: Міжнародний фестиваль «Різдво в Карпатах», Великдень в с. Космач Косівського району, Фестиваль ковалів в Івано-Франківську, Фестиваль «Писанки» в с. Коломия, літня гірська долина в с. Верхній Ясенів, фестиваль екстремальних видів спорту «Мізунська звігода» у Новому Мізуні, Міжнародний гуцульський фестиваль, Свято хліба в місті Івано-Франківськ, Бойківське багаття у Рожнятівському районі, Свято меду в Долинському районі та багато інших.

Загалом, розвиток туризму сприяє працевлаштуванню гірського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву,

збереженню екологічної рівноваги, покращує інвестиційне середовище та стає джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів.

Аналіз тенденцій та динаміки розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області довів, що протягом декількох років Івано-Франківська область є найбільш ефективною в регіоні України за доходами від туризму. У 2018 – 2019 роках в Івано-Франківську відбулося збільшення доходів від туристичних зборів, в 2019 р. місто відвідало більше одного мільйона туристів. Велику роль відіграють райони – кількість туристів в них прослідковується не однакова (див. дод. Б). З метою сприяння туристичній привабливості Івано-Франківська, Партнерство з питань місцевого економічного розвитку та демократичного управління Проект (PLEDDG) допомагає місцевій владі розвивати туристичний потенціал, зокрема, розробляючи маркетингову стратегію та власний бренд міста «Івано-Франківськ – місто на все життя», а також створюючи мобільний додаток «Відвідай Івано-Франківськ».

Для економіки Івано-Франківської області важливо прослідковувати яка кількість туристів повертається повторно, який вік подорожуючих, а також на що і скільки туристи витрачають для більшого заохочення людей в свій край. Тому, був створений спеціальний цифровий додаток із кишеньковим посібником, який завантажило понад 10000 осіб. Він був розроблений в рамках проекту «Розумний туризм в Івано-Франківську», що фінансується Канадою з глобальних справ через Фонд підтримки демократичного врядування та розвитку в рамках проекту PLEDDG, здійснюється Федерацією канадських муніципалітетів. Додаток накопичує всю необхідну інформацію про місто як для туристів, так і для вихідців з Івано-Франківська.

«Відвідай Івано-Франківськ» – це безкоштовний додаток з картою міста, інформацією про місцеві історичні визначні пам'ятки, культурно-мистецькі пейзажі, транспортну систему, готелі, пункти харчування, розважальні та торгові центри, а також контакти для аварійних служб, готелів та консульствами. Мобільний додаток – це не просто чудовий інструмент, що пропонує мандрівникам інтерактивну екскурсію містом, а й зручний путівник

для місцевих жителів, оскільки він накопичує контактні дані всіх відділів мерії, інформацію про постанови, прийняті міською радою, та надсилає сповіщення про готовність документів, замовлених у центрі адміністративних послуг. Крім того, у відповідь на популярний запит додаток має окремий розділ із адресами місць розташування банкоматів міста й аптечних магазинів.

Івано-Франківська область стає сучасним європейським регіоном, що має значний туристично-рекреаційний потенціал для розвитку активного туризму, тому країни Західної Європи зацікавлені у перспективі розвитку міжнародного туризму в Карпатах. Про це свідчать численні інвестиції міжнародних фондів (Фонд розвитку євро регіону Карпат, Програма ТАСІС та інші), дуже важлива для регіону на сьогодні. Європейський Союз відкрив кредитну лінію на 100 тис. євро для розвитку невеликих приватних готелів для сільського туризму в Українських Карпатах. Завдяки мальовничим ландшафтам, етнографічній розмаїтості цей край має сформований імідж одного з найпривабливіших регіонів України.

Отже, в Україні загалом, та в Івано-Франківській області зокрема, протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції щодо розвитку активного туризму, зокрема: з'являються спеціалізовані туроператори, що пропонують активний відпочинок, відкриваються нові об'єкти активного відпочинку, з'являються пункти прокату й сервісу туристичного спорядження, розширюється спеціалізована база проживання.

Івано-Франківська область має значні переваги для розвитку активного туризму, оскільки тут наявний значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні ремесла. Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, велика кількість яких, занесені до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів, зумовлюють велику рекреаційну цінність області.

Івано-Франківщина – одне з небагатьох місць в Україні, придатних для розвитку зимових видів відпочинку. Найбільшою популярністю користуються такі гірськолижні зони, як Поляниця, Яблуниця, Ворохта Яремчанської міської ради, м. Косів та с-ще Верховина, с. Вишків Долинського району.

Базовою складовою розвитку активного туризму мають стати численні екологічні стежки та еколого-пізнавальні туристичні маршрути, прокладені на території об'єктів природного заповідного фонду Івано-Франківщини. А Національні парки «Сколівські Бескиди», «Ужанський» та «Гуцульщина» мають стати також осередками етнографічного туризму регіону.

Розвитку різних форм активного туризму, зокрема, пішохідного, кінного та велотуризму, скелелазіння, спелеотуризму, паропланінгу та Zipline (екстремальні спуски на спеціальному спорядженні), сприяє наявність гірських карпатських парків. Для розвитку водного виду туризму найбільше ресурсів у Карпатському та Вижницькому національних парках. Загалом, водний туризм в Карпатському регіоні організовується на річках: Прут, Дністер, Черемош, Чорна Тиса. Дністер – друга за величиною річка України, що піднімається на північносхідних схилах Карпат поблизу села Вовче Турківського району, Львівської обл. На річці Прут популярні два маршрути для каное: Ворохта – водоспад Пробій – Яремче.

Попит на активні види туризму в Івано-Франківській області з кожним роком зростає, однак, доцільним буде урізноманітнення туристичних послуг і їхньої промоції для заохочення більшої кількості туристів. Загалом, розвиток активного туризму в області сприяє працевлаштуванню гірського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, збереженню екологічної рівноваги, покращує інвестиційне середовище та стає джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів.

Висновки до розділу 2.

Надано характеристику туризму в Івано-Франківській області. Велика кількість туристично-рекреаційних ресурсів визначає розвиток багатьох видів туризму. Туристичний потенціал геоморфологічних ресурсів сприяє розвитку

гірськолижного та спелеологічного туризму, кліматичні та бальнеоресурси – розвитку лікувально-оздоровчої рекреації, ландшафтні ресурси – розвитку зеленого та екологічного туризму. Перспективним є пізнавальний туризм.

Серед перспективних напрямів розвитку туризму в області: гармонійне управління туристичною сферою; залучення іноземних та вітчизняних інвестицій в розвиток туризму; створення нової та покращення існуючої туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури вздовж автошляхів; раціональне та ефективне використання туристичних ресурсів; покращення якості, збільшення асортименту туристичних послуг; утворення конкурентних туристичних та рекреаційних продуктів; забезпечення туристичної сфери кваліфікованими кадрами; посилення міжнародних зв'язків у сфері туризму; проведення маркетингових досліджень та заходів.

Проведено аналіз активних видів туризму в Івано-Франківській області. В Івано-Франківській області останні роки відстежено позитивні тенденції щодо розвитку видів активного туризму, зокрема: з'являються спеціалізовані туроператори, що пропонують активний відпочинок, відкриваються нові об'єкти активного відпочинку, з'являються пункти прокату й сервісу туристичного спорядження, розширюється спеціалізована база проживання.

Івано-Франківська область має значні переваги для розвитку активного туризму, оскільки тут наявний значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні ремесла. Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, велика кількість яких, занесені до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів, зумовлюють велику рекреаційну цінність області.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ КОМБІНОВАНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Стратегічні напрямки розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області

У сучасних умовах спочатку світової корона-кризи, а зараз – військової агресії росії, туристична сфера переживає труднощі, оскільки туристична мобільність суттєво обмежена і на невизначений час припинена, оскільки війна в Україні на тривалий час зупинила повноцінні туристичні потоки, особливо іноземних туристів. Туристична сфера є комплексуючою, оскільки сприяє зростанню зайнятості, диверсифікації економіки, забезпечує інвестиційну привабливість національної економіки, сприяє збереженню та розвитку культурного потенціалу, сприяє збереженню екологічно безпечного навколишнього середовища. Є досить багато різних видів туризму, проте сьогодні особливо актуальним є активний відпочинок, що цілком зрозуміло після жорстких обмежень. Саме активний туризм є способом пересування, який має за мету ознайомлення з природою, культурою, історією туристичних об'єктів по маршруту подорожі, відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини. Важливо сьогодні у світі розвивати і популяризувати активні види туризму в Україні. Слід зосередити увагу на розробленні стратегічних напрямів розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області.

Активні види туризму або активний туризм посідає особливе місце в загальній системі туристичної діяльності, має соціальну спрямованість, створює позитивний суспільний ефект з точки зору його масової доступності та оздоровлення нації. В Івано-Франківській області активний туризм є вагомим складовим соціально орієнтованим туризмом, оскільки йому притаманні такі ознаки: самодостатність, організаційна цілісність, комплекс усталених норм та правил регулювання туристсько-спортивної діяльності, наявність власної інфраструктури, автономність, кадровий потенціал.

У сучасному світі активний туризм є сектором міжнародного бізнесу, в який активно надходять інвестиції, який привертає увагу політиків, світових ЗМІ, тисячі туристів і глядачів. Обсяг ринку активного туризму щороку складає від 12 до 15 млн. дол. США. На сайті Федерації спортивного туризму України розміщено прогноз зростання ринку спортивного туризму 6% щорічно у короткостроковій перспективі. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), на активний (спортивний) туризм припадає 10% світової туристичної галузі з оборотом близько 800 млрд. дол. США [33]. До активних видів туризму області віднесено спортивний і спортивно-оздоровчий.

Під спортивно-оздоровчим туризмом варто розуміти фізичну активність людини із відновленням фізичного та психічного здоров'я у природному середовищі, визначною рисою якого є пересування місцевістю з подоланням природних перешкод із зануренням в історію й культуру території, якою здійснюється подорож. Таким чином, такий вид туризму дозволяє комплексно реалізувати такі функції: спортивній, пізнавальній, рекреаційній, життєвій. Помітною є різниця між поняттями спортивного та спортивно-оздоровчого туризму. Спортивний туризм – це специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, яка спрямована на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, виконання нормативних спортивних розрядів, удосконалення туристської майстерності, Спортивно-оздоровчий туризм спрямований на оздоровлення, а не на спортивні досягнення учасників. Значимі відмінності між спортивно-оздоровчим та спортивним туризмом подані у таблиці 3.1.

Спортивний туризм передбачає, що учасники прагнуть подолати природні перешкоди з найкращим результатом та вдосконалити попередні досягнення. Такі туристи удосконалюють власні знання, уміння, навички за рахунок своєї фізичної підготовки. Сучасний спортивний туризм розвивається у двох напрямках: 1) маршрутний туризм, який полягає у проходженні туристсько-спортивних маршрутів; 2) змагання. В історії розвитку спортивного туризму в Україні ці два напрямки завжди були нероздільними. Безумовно, більшість туристів знайомі зі спортивно-оздоровчим туризмом.

Таблиця 3.1 – Відмінності спортивно-оздоровчого і спортивного туризмів

Ознаки	Спортивно-оздоровчий	Спортивний
Мета	Відпочинок, оздоровлення, пізнання	Подолання маршруту, підтвердження спортивного маршруту
Рівень фізичної активності учасників	Оздоровча обмежена фізична активність	Максимальна фізична активність для забезпечення високих спортивних результатів
Тренування	Відсутність спеціальних тривалих тернувань	Необхідність постійних регулярних спортивних тренувань
Рівень ризику	Мінімальний	Високий
Правила проходження туристичних маршрутів	Відсутні чіткі правила та вимоги проведення заходів	Правила «Спортивний туризм», розрядні вимоги, що внесені до Єдиної спортивної касифікації

Сьогодні туристсько-спортивні походи і змагання в Україні можуть бути організовані за такими видами туризму: пішохідного, лижного, гірського, водного, велосипедного, автомобільного, мотоциклетного, спелеологічного, вітрильного, також їх комбінації. Екстремальні види спортивного туризму – подорожі на конях, повітряних кулях, дельтапланах, парaplанах, під водою – не можуть бути реалізовані, оскільки не можна створити повністю безпечні умови таких подорожей. Метою спортивного туристичного маршруту є здійснення туристами-спортсменами походів розробленими маршрутами різної складності. Учасники долають маршрут з природними перешкодами, використовуючи різні засобами пересування, автономне життєзабезпечення учасників в різних кліматично-географічних і погодних умовах. Це дозволяє підвищити туристсько-спортивну майстерність. Змагання походять у вигляді туристсько-прикладного багатоборства. Учасники повинні подолати відносно короткі дистанції на місцевості з природними і штучними перешкодами із застосуванням спортсменами різноманітної туристської техніки і тактики. Мета спортивних туристів – перемога над суперниками, вдосконалення техніки і тактики туризму, зростання спортивної майстерності та спортивної кваліфікації. Особливості розвитку спортивного туризму розглянемо на прикладі одного із Карпатських регіонів – Івано-Франківській області.

Івано-Франківщина – один із лідерів внутрішнього туризму України, щороку область відвідує 2 млн. туристів і екскурсантів. У 2020 році пандемія COVID-19 призвела до глобального колапсу міжнародного та внутрішнього туризму. Запровадження всеохоплюючого карантину у 2020 р. суттєво знизило ділову активність, запроваджено обмеження на пасажирські перевезення, припинено роботу закладів готельно-ресторанної індустрії. Несприятлива епідеміологічна ситуація призвела до значних збитків у туристичній індустрії Івано-Франківської області. 15% суб'єктів господарювання припинили бізнес, готельєри сплатили на 10%, а туристичні фірми – на 25% відповідно менше податків і зборів, доходи закладів готельної індустрії зменшились майже на 25%. За офіційними даними у 2020 році Івано-Франківську область відвідало 1,8 млн. туристів і екскурсантів, що на 10 % менше, ніж у 2019 році. За таких негативних тенденцій Прикарпаття зайняло друге місце в Україні за кількістю внутрішніх й іноземних туристів, які були обслуговані суб'єктами туризму.

У 2021 році відновились активність у сфері подорожей в Україні та на Івано-Франківщині. Спостерігався ріст в'їзних та внутрішніх туристичних потоків, за підсумками 7 місяців 2021 року туристичний збір в області у розмірі 5,8 млн. грн. перевищив річний показник минулого року. За даними Державного агентства розвитку туризму України у 2021 р. Івано-Франківська область увійшла до п'ятірки найбільш популярних та найбільш відвідуваних туристичних дестинацій України [46]. У 2020 – 2021 роках у рамках реалізації заходів цільової програми розвитку туризму регіону в області облаштовано нові рекреаційні зони, розроблено 100 км туристичних маршрутів, встановлено 16 туристично-інформаційних стендів, створено 20 віртуальних турів цікавими туристичними об'єктами і атракціями (www.iftourism.com).

Вагомий вплив на розвиток туристичної інфраструктури мають реалізовані проекти-переможці конкурсів ініціатив місцевих карпатських громад, проектів та програм місцевого самоврядування, що співфінансувались за рахунок коштів обласного бюджету. Упродовж 2020 – 2021 рр. туристичний потенціал Івано-Франківської області за участі суб'єктів туристичної

діяльності презентовано на традиційних і онлайн виставках, форумах та інших заходах; організовано ознайомлювальні тури для журналістів, блогерів, туроператорів; реалізовано промоційні проекти «Вікенди на Івано-Франківщині», «Невдома: мандруй незвіданим Прикарпаттям». Виготовлено і розміщено різнотематичні промоційні видання; створено кілька відеофільмів, проведено 3D сканування 50 об'єктів культурної спадщини області.

Спільно з гідами у 2021 році організовано ІХ-ий сезон щотижневих безкоштовних екскурсій в місті Івано-Франківськ. Важливою стала розбудова туристичної інфраструктури Івано-Франківської області. За рахунок приватних інвестиційних коштів у 2019-2021 роках створено етнопарк «Гуцул Ленд» (с. Поляниця), Парк історії землі (с. Підгір'я), мережі музеїв. У цей же період за рахунок державних коштів реалізовано такі проекти: «Глемпінги – створення ексклюзивного туристичного продукту в природоохоронних територіях», «Створення культурно-мистецького туристичного комплексу «Мальований дзбан». За кошти регіональних органів влади втілено проекти міжнародної технічної допомоги: «Світ Карпатських розет – заходи із збереження унікальності культури Карпат», «Способи життя в Карпатах: відродження традиційних культур праці», «Vike AsceNT: велосипедна доступність об'єднує території», «Карпатські лісові школи – пілотне співробітництво для охорони природи та екологічної освіти», «Підтримка розвитку системи географічних зазначень в Україні», «Розвиток транскордонного співробітництва для популяризації об'єктів історичної та культурної спадщини на прикордонній території Румунії і України». На жаль, усі напрацьовані перспективи у розвитку туристичної сфери у Івано-Франківській області перекреслила війна. Хоча туристичні атракції сьогодні можуть побачити та відвідати вимушені переселенці та місцеві мешканці, які не виїхали за кордон, рятуючись від російської агресії.

Звичайно, варто зазначити основні проблеми, які залишаються і які потрібно усунути, щоб сприяти розвитку активного туризму на Прикарпатті в майбутньому: 1) незадовільний стан окремих ділянок місцевих доріг, що

знижує рівень доступності туристичних локацій; 2) обмежене бюджетне фінансування для удосконалення рекреаційної інфраструктури і промоції сфери туризму у Івано-Франківській області; 3) нерівномірний розподіл забезпечення територіальних громадах області об'єктами туристичної та загальної інфраструктури; 4) обмежена кількість сучасних інтерактивних туристичних атракцій; 5) обмежений асортимент якісних туристичних продуктів для внутрішніх та іноземних туристів; 6) відсутність програм пільгового кредитування для суб'єктів туристичної діяльності; 7) надмірна плінність персоналу у туристичній сфері; 8) засміченість рекреаційних зон, руйнування природно-заповідних екосистем транспортними засобами; 9) відсутність належного контролю за водовідведенням у туристичних центрах області [34; 46]. В таблиці 3.2 зведені основні заходи, що стосуються розвитку спортивного туризму у Карпатському регіоні – Івано-Франківській області.

Отож, активний туризм є важливим стратегічним напрямом розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму в Україні, в цілому, та у Івано-Франківській області, зокрема. Щоб досягнути позитивних результатів у цій сфері, потрібно забезпечити досягнення нижче наведених стратегічних цілей.

1. Створити сприятливі умови для залучення інвестицій, що дозволять будувати нові, а також модернізувати існуючі об'єкти спортивно-туристичної інфраструктури.

2. Розробити механізм виділення земельних ділянок під активні види туризму в області: під будівництво спортивних комплексів та супутніх об'єктів спортивно-туристичної інфраструктури.

3. Реалізувати заходи для активізації масового внутрішнього туризму для пропагування здорового способу життя та підвищення якості життя.

4. Удосконалювати систему безпеки у сфері активних видів туризму (екстремальний, пригодницький, автомобільний, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, пішохідний, спелеологічний).

5. Поєднувати активний туризм з відвідуванням природних пам'яток, рекреаційних зон, історико-культурних об'єктів країни та регіону.

Таблиця 3.2 – Перелік заходів Регіональної цільової програми розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022 – 2026 роки

Захід	Очікувані результати
Підтримка оновлення туристичних маршрутів і екологічних стежок	Розвиток активних видів туризму та створення відповідної інфраструктури
Підтримка розвитку туристичної інфраструктури Дністровського каньйону	
Створення умов для безпеки туристів і екскурсантів, впровадження системи GPS-моніторингу «Порятунок в горах»	Підвищення рівня безпеки туристів і екскурсантів. Запобігання травматизму, нещасним випадкам. Підвищення ефективності пошукових операцій.
Сприяння реалізації грантових проєктів	Розвиток нових туристичних продуктів, атракцій, удосконалення туристичної інфраструктури
Сприяння розвитку інноваційних видів туризму (археологічний, геологічний, квест-туризм, кінний туризм, кулінарний, орнітологічний)	Підтримка і створення нових туристичних маршрутів і атракцій. Реалізація спільних із суб'єктами туристичної діяльності заходів у сфері туризму
Проведення конкурсу студентських туристичних проєктів і стартапів	
Організація та сприяння проведенню туристичних промоційних заходів (фестивалів, форумів, конференцій, «круглих столів», змагань, акцій тощо)	Популяризація туристичного потенціалу області
Організація проведення ознайомлювальних турів, рекламних, інформаційних акцій для суб'єктів туристичної діяльності, засобів масової інформації, блогерів	
Створення і підтримка цифрових продуктів. Просування туристичних ресурсів у соціальних мережах	

Запропоновані цілі варто конкретизувати такими завданнями:

- 1) особливу увагу треба звернути на розробку інноваційних комплексних туристичних продуктів, їх оновлення;
- 2) напрацювати комплекс заходів для популяризації та промоції туристичного продукту на внутрішньому та світовому ринках;
- 3) забезпечити туристичну галузь спеціалістами з відповідними компетентностями.

Цілі і завдання розвитку активного туризму в області – на рисунку 3.1.

Рис. 3.1 – Цілі і завдання для розвитку активних видів туризму у Івано-Франківській області

Так, варто більше уваги приділяти просуванню та популяризації нашої країни як території, де можна отримати якісний туристичний продукт. Щоб популярним став активний туризм, слід проводити рекламно-інформаційні кампанії для повідомлення про проведення спортивних змагань світового рівня; про можливість отримання фізкультурно-оздоровчих послуг; про організацію спортивно-туристичних видовищ; про спонсорів та благодійників спортивних заходів. Досліджено базові аспекти розвитку активного туризму, тому є певні специфічні особливості, які варто враховувати. Туристична інфраструктура в цьому випадку повинна враховувати потреби спортсменів та туристів. Вони повинні мати доступ до інформації про можливі програми екскурсій містом чи регіоном з відвідуванням туристичних об'єктів; важливо забезпечити доступність туристичних об'єктів різними видами транспорту.

Навчальні заклади повинні готувати компетентних фахівців, які можуть створювати конкурентний туристичний продукт та вільно спілкуватись з внутрішніми і іноземними туристами. Важливо сформувати інформаційно-рекламні агенції для повідомлення та поширення актуальної інформації про проведення спортивних заходів та існуючі можливості для туристів.

Метою розвитку активного туризму є популяризація здорового способу життя та покращення його якості, то саме водний туризм з цієї точки зору є особливо дієвим, зокрема заняття веслуванням. Простота і ритмічність рухів, вплив свіжого повітря, води і сонця, постійні зміни ситуацій визначають оздоровчий і одночасно загартовуючий ефект. При систематичних занять водним туризмом (веслуванням) удосконалюються фізичні якості людини. Тренування викликають значні зрушення з боку серцево-судинної й дихальної систем, посилюють обмінні процеси, позитивно впливають на нервову систему. Водний туризм характеризується найбільшою профілактичною цінністю серед різних видів активного відпочинку. Друге місце займає «плавання», наступну сходинку розділили «оздоровчий біг» та «велосипедний туризм», четверте місце – «веслування», п'яте – «ритмічна гімнастика».

Популяризувати спортивний туризм в Карпатах можна через культурно-туристичний маршрут (знакування, інформаційні табло різними мовами, створення мапи), його популяризація, відкриття нових туристичних локацій для широкого загалу, привернення уваги до об'єктів, які руйнуються, відновлення наукового інтересу до маловідомих і забутих сторінок української історії, розбудова партнерств між представниками сфери туризму та органами місцевого самоврядування; промоція культурно-історичних і природних об'єктів регіону, розвиток внутрішнього та в'їзного туризму. Об'єкти, з яких сформований культурно-туристичний маршрут, вимагають ґрунтовного вивчення, тому одним із завдань є активізація наукових досліджень у цьому напрямку. Особливо важливим завданням стало активізувати внутрішній туризм, що вимагає збільшення кількості цікавих туристичних локацій, відкриття нових і популяризації маловідомих туристичних дестинацій.

Доцільним є розробка нового спортивно-пізнавального туристичного маршруту, який буде базуватись туристичних об'єктах, які відіграли вагому роль у формуванні української державності у Середньовіччя, розселенні слов'янських племен, особливостей розміщення городищ часів Русі – України. Культурна спадщина відіграє особливу роль серед багатьох факторів і умов життя людства. Пам'ятки культури підтримують культурну різноманітність країни й роблять істотний внесок у збалансований розвиток регіону та визначення національної ідентичності. Спортивно-пізнавальний туристичний маршрут може включати нижче перераховані об'єкти у його межах.

1. Найдавніший у Карпатах православний монастир – Манявський скит – український Афон. Манявський скит заснували ченці-послушники із цієї Святої Гори у 1608 році. Століттями скит був важливим релігійним, культурним, освітнім осередком. Храм знаходиться у мальовничому карпатському міжгір'ї з оздоровлюючим мікрокліматом, первісною дикою природою поблизу села Маняви Богородчанського району на Івано-Франківщині (відстань від обласного центру – 45 км).

2. Манявський водоспад – один з найвищих водоспадів в Карпатах (масив Горгани). Розташований у межах Богородчанського району Івано-Франківської області, на південний захід від села Манява. Від села до Манявського водоспаду 7,5 км (біля річки є стенд з декількома маршрутами добирання до водоспаду). Неподалік знаходиться Карпатський вулкан (с. Старуня). Дістатись до села можна власним авто, автобусом або велосипедом.

Представляючи і популяризуючи спортивно-пізнавальний туристичний маршрут, варто стимулювати мешканців населених пунктів збирати старожитності та створювати власні музеї для відтворення та збереження пам'яті про побут наших предків. Спортивно-пізнавальний туристичний маршрут повинен бути вільним у доступності через встановлення карти маршруту, знакування маршруту, інформаційні табло на місці кожного об'єкту (українською, англійською мовами). Щоб проінформувати потенційних туристів (велотуристів, піших туристів, автомобілістів), потрібно

розробити такі канали просування спортивно-пізнавального туристичного маршруту: сторінка маршруту на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування; сторінка в соціальних мережах. Необхідно розробити друковану продукцію – друковані путівники «Манявський водоспад», які будуть поширюватись серед екскурсійно-туристичних та інших бюро; зробити промоційну продукцію з логотипом маршруту: ручки, блокноти, папки. Також потрібно подбати про друк банера з відповідним привабливим контентом, який можна використовувати при проведенні офіційних заходів.

Спортивно-пізнавальний туристичний маршрут «Манявський водоспад» має бути доступним для усіх зацікавлених сторін у будь-який час (мапа, знакування, інформаційні стенди українською та англійською мовами). Обслуговування і використання маршруту буде передано селищним громадам. Органи місцевого самоврядування зможуть використовувати створений сайт, сторінку в соціальних мережах, розвивати співпрацю з закордонними партнерами, в подальшому проводити спільні заходи, використовувати спортивно-пізнавальний туристичний маршрут; туристичні фірми, компанії та організації можуть включати його до своїх туристичних продуктів.

Розроблення нових спортивно-пізнавальних туристичних маршрутів з включенням об'єктів історико-культурної спадщини і природних об'єктів створить умови для популяризації Карпат серед потенційних туристів. Донесення інформації про такі туристичні продукти до туристичних агенцій та екскурсійних бюро дозволить налагодити співпрацю між представниками туристичної сфери, органами місцевого самоврядування, закладами вищої освіти. Також це стане передумовою для відновлення інтересу наукових кіл до досліджень культурноісторичних пам'яток Карпатського регіону, сприятиме залученню учнівської та студентської молоді до вивчення історії краю через проведення конференцій-конкурсів; активну промоцію культурного різноманіття Карпат, розвитку спортивно-пізнавального туризму.

Однак, кожен турист сьогодні може самостійно розробити привабливий комбінований маршрут з активних видів туризму в Івано-Франківській області.

3.2. Розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму

Активний Франківськ – 7 денний комбінований тур для запоріжців.

Назва маршруту – Активний Франківськ.

Вид маршруту – комбінований.

Тип маршруту – лінійний та кільцевий.

Сезонність – квітень–жовтень.

Рекомендований вік – 18 – 45 років.

Тип пересування – водний, велосипедний, пішохідний,

Назва локації з активних видів туризму – Дністровська рив'єра.

Місце проведення – р. Дністер, Село Лука, Івано-Франківська область.

Маршрут з активних видів туризму: Лука – Одаєв – Хмелева – Устечко – Лука. Початкова і кінцева точка маршруту – село Лука.

Повний маршрут: Запоріжжя – Івано-Франківськ – Долина – Лука – Одаєв – Хмелева – Устечко – Лука – Івано-Франківськ – Запоріжжя.

Опис маршруту з активних видів туризму:

– три дні сплаву Дністром на каное, каяках, катамаранах чи рафтах за маршрутом: с. Долина – кемп Білий Бізон Лука – с. Устечко;

– за сприятливих погодних умов в Одаєві можна відкрити ще один вимір дністровської краси – політ на параплані (на замовлення й додаткову плату);

– на сплав та екскурсію беремо з собою лише найнеобхідніше (фотокамеру, дощовик тощо), не обтяжуючись важким рюкзаком чи гермопаком, адже усі речі залишатимуться у кемпі;

– ніч у затишному бунгало/хостелі у кемпі «Білий Бізон Лука», де можна відпочити, прийняти душ, помедитувати у самановій лазні, пограти у волейбол й настільний теніс, приготувати шашлики й затишно посидіти біля вечірньої ватри;

– запрошуємо на Дністер з комфортом від квітня й аж до жовтня: насолоджуйтесь барвами квітучої весни, тропічного літа й багряної осені у кемпах «Білий Бізон Лука» та «Білий Бізон Хмелева».

Карта маршруту представлена у додатку Д.

У вартість маршруту з активних видів туризму входить:

- трансфери за програмою;
- послуги досвідченого інструктора;
- прокат каное/рафта, загального спорядження, велосипеда;
- харчування, передбачене програмою;
- ночівля у бунгало/хостелі та будиночку у с. Хмелева;
- екскурсії до Одаєва, Джуринського водоспаду.
- страхування.

У вартість не входить

- трансфери у кемп і з кемпу;
- політ на парашані в Одаєві – 400-500 грн/ос.;

Додаткові розваги та послуги

- саманова лазня.

День 1. Трансфер «Запоріжжя – Івано-Франківськ».

День від'їзду. Прокидання. Снаданок. Збирання валіз. Трансфер до вокзалу (не входить у вартість туру). Запоріжжя – Івано-Франківськ. Поїзд. Відправлення з Запоріжжя – 13.12. Прибуття в Івано-Франківськ – 7.33. Час в дорозі – 18 год. 21 хв. Вартість квитка: СВ – 1500 грн.; купе – 650 грн.; плацкарт – 380 грн. Оптимальна вартість квитка – 650 грн. (купе).

День 2. Сплав Дністром.

Тансфер з залізничного вокзалу до с. Долина. Відстань – 46,3 км. Час в дорозі – 48 хв. (для туристів з Запоріжжя).

Зустріч у кемпі «Білий Бізон Лука» о 09:00 або на старті сплаву у с. Долина. Для тих, хто приїздить власним автотранспортом, на території кемпу діє парковка. Поселення у кемпі «Білий Бізон Лука» у затишному бунгало чи хостелі, сніданок, підбір рятувальних жилетів, інструктаж з техніки безпеки, основ веслування та поведінки на воді, переїзд до місця початку сплаву

Сплав рікою Дністер: село Долина – кемп «Білий Бізон Лука» (с. Лука), 27 км. Поживний обід-перекус під час сплаву.

Цікаві місця на маршруті сплаву:

- водоспад поблизу села Возилів;
- неподалік с. Монастирок можна оглянути травертиновий скельний масив та водоспад Дівочі сльози, а також – хрест, встановлений в честь пластового табору, що відбувся тут у 1927 році.

Відпочинок у кемпі «Білий Бізон Лука»:

- вечеря;
- вечірні посиденьки біля вогнища.

День 3. Екскурсії: с. Одаїв, печера під Думкою, криївка УПА.

Сніданок.

Переїзд до с. Одаїв. Велосипедний маршрут «Лука – Одаєв», 23,7 км.

Цікаві місця на маршруті:

– поблизу села Одаїв знаходиться одне з найпопулярніших місць для польотів на парaplанах та дельтапланах. Якщо екстремальні відчуття на спокійному Дністрі просяться на волю, не стримуйте їх: політ на дельтаплані відкриє чудові краєвиди на долину Дністра, збадьорить і забезпечить незабутні спогади (потрібне попереднє замовлення).

- грот монаха-відлюдника, виритий у стрімкій дністровій кручі
- криївка воїнів УПА, вирита у крутому схилі; вояки потрапляли туди, прив'язуючи мотузку до дерева

– печера «Під Думкою», довжиною близько 100 м. Тут знайдено сліди перебування людини доби палеоліту, а в пізніші часи місцеві жителі ховалися від нападів ворогів;

– капличка на високому березі Дністра з надзвичайним краєвидом на річкові меандри;

– джерело «Молодості». За легендою, хто омиється у його цілющих водах, ніколи не старітиме (принаймні душею);

- поживний обід-перекус;

Повернення у кемп «Білий Бізон Лука». Велосипед або автобус.

Вечеря.

За бажанням – унікальна саманова лазня для очищення від цивілізаційної суєти (потрібне попереднє замовлення та за окрему плату).

День 4. Сплав Дністром.

Сніданок у кемпі «Білий Бізон Лука». Підготовка до сплаву

Сплав рікою Дністер: с. Лука – кемп «Білий Бізон Хмелева» с. Хмелева, 29 км.

Поживний обід-перекус під час сплаву

Цікаві місця на маршруті сплаву:

– фортеця у с. Раківець, що первісно була замком, зведеним галицьким підчашим Домініком Войцехом Бієневським у сер. XVII ст., вистояла і проти козаків, і проти татар, а ось турки двічі її руйнували. Наприкінці XVII ст., поблизу Раковецького замку діяла переправа через Дністер, що пояснює постійну воєнну активність поблизу;

Червона Гора у мальовничому Берем'янському урочищі. Особливість гори в тому, що у найлютіші зими сніг не затримується тут більше двох днів;

Поселення у кемпі «Білий Бізон Хмелева» у затишному будиночку і вечеря.

День 5. Сплав Дністром та екскурсія до Джуринського водоспаду.

Сніданок, підготовка до сплаву, сплав рікою Дністер: кемп «Білий Бізон Хмелева» с. Хмелева с. Устечко, 17 км.

Цікаві місця на маршруті сплаву:

– Червона гора над Дністром біля с. Берем'яни відома найбільше своїм кольором та кліматом: червона через відслонення породи девонського періоду (400 млн. років);

– Травертинові гроти і скелі у с. Литячі; поблизу гроту із двох труб витікає вода: кажуть, «жива» та «мертва»; на території села росте дуб гостропірамідальної форми і ще один, віком понад 300 років (140 см у діаметрі);

– подорож автобусом до водоспаду, розташованого на р. Джурин (16-метровий каскадний водоспад, оповитий легендами і таємницями). Колись тут

стояла столиця удільного князівства Червоноград, а зараз височать дві (1,5) вежі замку та костел XV ст.;

- поживний і смачний перекус;
- повернення у кемп «Білий Бізон Лука».

Завершення активного туру у кемпі «Білий Бізон Лука» не пізніше 18:00.

Відпочинок у хостелі.

День 6. Івано-Франківськ.

Село Устечко (Тернопільська область) – Івано-Франківськ. Трансфер.

Відстань – 88,8 км. Час в дорозі – 1 год. 29 хв.

Пішоходний маршрут по Івано-Франківську (один з трьох на вибір).

Цифрами позначені локації міста, які детально розкрито у додатку В.

Маршрут 1.

12 – Залізничний вокзал, Railway Station (вул. Привокзальна, 1);

9 – Палац Потоцьких/PotockiPalace (вул. Шпитальна, 5);

4 – Українська автокефальна православна церква, Ukrainian Autocerphalous Orthodox Church (вул. Вірменська, 6);

1 – Обласний історико-краєзнавчий музей, Regional Museum of History and Local Lore (вул. Галицька, 4а);

3 – Музей мистецтв Прикарпаття (Парафіяльний костел та дзвіниця), Regional Museum of Arts (Parish Church & Bell Tower) (майд. Шептицького, 8);

5 – Морфологічний корпус медичного університету, Building of Morphological Faculty of Medical University (майдан Шептицького, 21);

2 – Греко-католицька церква святого Воскресіння Христового, Greek-Catholic Church of St. Resurrection; (майдан Шептицького, 6);

10, 11 – Площа Міцкевича, Обласна музична філармонія, Mitskevych Sq., Regional Philharmonic (вул. Леся Курбаса, 3).

Маршрут 2.

6 – Центральний корпус медичного університету, Central Building of Medical Academy (вул. Галицька, 2);

13 – Пасаж Гартенбергів, Gartenberg Passage (вул. Незалежності, 3);

8 – Фортечні стіни і вали (залишки старовинної міської фортеці), Fortres
swall sandramp arts (theremainsofanancientfortresscity) (Фортечний провулок);

14 – Міський ощадний банк, Citysavingsbank (вул. Мазепи, 14);

16 – Готель «Дністер», будинок ЗУНРу, Hotel «Dniester», house of ZUNR
(вул. Січових Стрільців, 12);

7 – Парк відпочинку ім.Т.Г.Шевченка (Звіринецька діброва), Shevchenko
Park (Hunting Forest).

Маршрут 3.

1 – Обласний історико-краєзнавчий музей, Regional Museum of
Historyand Local Lore (вул. Галицька, 4а);

5 – Морфологічний корпус медичного університету, Building of
Morphological Faculty of Medical University (майдан Шептицького, 21);

3 – Музей мистецтв Прикарпаття (Парафіяльний костел та дзвіниця),
Regional Museum of Arts (Parish Churchand Bell Tower) (м. Шептицького, 8);

6 – Центральний корпус медичного університету/ Central Building of
Medical Academy (вул. Галицька, 2);

13 – Пасаж Гартенбергів, Gartenberg Passage (вул. Незалежності, 3);

15 – Меморіальний сквер (Станиславівський некрополь), Memorial Park
(Stanyslaviv Necropolis);

17 – Пам'ятник Івану Франку, Обласний музично-драматичний театр/
IvanFrankoMonument, RegionalMusicandDramaTheatre(вул. Незалежності, 40).

За наявності вільного часу у туриста можна звернути увагу на унікальні
туристичні привабливості Івано-Франківська (див. табл. 3.3).

Трансфер. Івано-Франківськ – Запоріжжя. Поїзд. Відправлення з Івано-
Франківська – 16.27. Прибуття у Запоріжжя – 11.20. Час в дорозі – 18 год. 53
хв. Вартість квитка: СВ – 1500 грн.; купе – 650 грн.; плацкарт – 380 грн.
Оптимальна вартість квитка – 650 грн. (купе).

День 7. День вражень.

Трансфер з залізничного вокзалу додому. Обід. Розпакування валіз.
Збереження відеофайлів. Спогади. Рекомендації друзям.

Таблиця 3.3 – Туристичні привабливості Івано-Франківська

Привабливість	Місцезнаходження	Користь
Оглядовий майданчик ТЦ «Легенда»	На розі пл. Ринок з вулицями Вірменською та Шеремети	Вид на Ратушу та Площу Ринок з висоти пташиного польоту.
«Прикарпатський бальзам», настояний на кільканадцяти ароматних Карпатських травах	Будь-яка кав'ярня міста	Пляшечка бальзаму – найсмачніший сувенір з Івано-Франківська.
Найкоротша вуличка Івана Труша (вистеленою давньою бруківкою)	між пл. Ринок та вул. Лесі Українки	Її довжина – усього 65 метрів. Вона також найвужча – 6 метрів у ширину.
Герб Станиславова на бічній стіні старої Колегіати	пл. Шептицького, 8 з боку кавярні «Бізе»	Він захищений так високо, що про його існування знає далеко не кожен мешканець міста.
Підземелля Бастіону	входи з вул. Галицької між будинками №7 та №9 та з вул. Новгородської між будинками №6 та №10	Це частина справжніх фортечних укріплень старого Станиславова.
Бруківку XVII-го століття перед брамою Палацу Потоцьких	перехрестя вул. Шпитальної та вул. Старозамкової	Це річкові камені з Бистриць, якими уклали вулиці Станиславова, що знаходився всередині фортеці.

Повну калькуляцію комбінованого маршруту надано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Калькуляція комбінованого маршруту Активний Франківськ

Стаття	Вартість «економ»	Вартість повна
Послуги досвідченого інструктора	1000	1000
Прокат каное/рафта, загального спорядження, велосипеда	2000	2000
Харчування, передбачене програмою	1500	1500
Трансфери за програмою	1000	1000
Ночівля у бунгаліо/хостелі та будиночку у с. Хмелева	1500	1500
Екскурсії до Одаєва, Джуринського водоспаду	600	600
Страховання	300	300
Політ на парашані в Одаєві	–	500
Трансфер «Івано-Франківськ – кемп» (два)	300	300
Саманова лазня		300
Трансфер «Івано-Франківськ – Запоріжжя» (два)	1300	1300
Сувеніри (середнє значення)	–	800
Додаткове харчування (середнє значення)	–	700
Всього	9500	11800

Таким чином, розроблений комбінований маршрут з активних видів туризму допоможе популяризувати територію Дністровської рів'єри серед запоріжців, які мають вільний час, бажання та фінансові кошти для поїздки на Івано-Франківщину з метою організації активного відпочинку і оздоровлення.

Даний продукт матиме великий попит на туристичному ринку, тому що комбінований маршрут включає в себе елементи активного відпочинку та не зовсім велику ціну. Категорія споживачів, на яку розраховано комбінований активний туризм – молодь та люди середнього віку. Програма розробленого комбінованого туру є досить різноманітна і допоможе туристам відпочити від буденності на свіжому повітрі. У програмі маршруту продемонстровано, як у одному продукті можливо об'єднати декілька видів активного туризму. Так, реалізація даного комбінованого маршруту буде сприяти формуванню потоку туристів з м. Запоріжжя, збільшенню зацікавлених споживачів і популяризації Івано-Франківщини, що сприятиме розширенню кола населення, а також надходженню коштів до бюджету регіону та брендунню його території.

Висновки до розділу 3.

Визначено стратегічні напрямки розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області. Стратегічними цілями розвитку активних видів туризму є: створити сприятливі умови для залучення інвестицій, що дозволять будувати нові, а також модернізувати існуючі об'єкти спортивно-туристичної інфраструктури; розробити механізм виділення земельних ділянок під активні види туризму в області: під будівництво спортивних комплексів та супутніх об'єктів спортивно-туристичної інфраструктури; реалізувати заходи для активізації масового внутрішнього туризму для пропагування здорового способу життя та підвищення якості життя; удосконалювати систему безпеки у сфері активного туризму (екстремальний, пригодницький, автомобільний, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, пішохідний, спелеологічний); поєднувати активні види туризму з відвідуванням природних пам'яток, рекреаційних зон, історико-культурних об'єктів країни та регіону.

Розроблено комбінований маршрут з активних видів туризму.

ВИСНОВКИ

Досягнуто головну мету роботи, яка полягає у розробці сучасного комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області на основі вивчення теоретико-методичних принципів його побудови.

Розкрито сутність та види активного туризму. Активний туризм – це подорож, заснована на енергійному пересуванні по заданому маршруту із застосуванням фізичних навантажень. Маршрути бувають різної складності, їх безліч варіантів, тому активний туризм підійде як для новачка в цій справі, так і для професіонала. В даний час туризм – одне з найцікавіших занять, адже торкається всіх сфер життя і змінює навколишнє середовище; він впливає на емоційний, фізичний, психічний стан людини і заряджає гарним настроєм.

Активний туризм дає можливість пристосовуватися нести тяжкості, проходити великі відстані, не відчуваючи втоми, пролазити у вузьких щілинах. Після занять активним туризмом покращується витривалість, стійкість, витримка організму, завдяки чому будь-яка фізична робота виконується легко, а організм після неї швидше відновлюється. Поліпшується робота серцево-судинної та дихальної систем, а кисень ефективніше використовується тканинами організму, зміцнюються і ростуть м'язи. Активний туризм сприяє покращенню психічного стану. У туристів не так часто з'являється депресія. Після занять вони більш зібрані, терплячі, стримані, умиротворені та спокійні.

Розглянуто методичні підходи до розробки комбінованого маршруту з активних видів туризму. Найбільш оптимальними районами для рекреаційно-оздоровчого комбінованого туристичного походу є регіони, які мають значний рекреаційний потенціал: Ужгородська, Львівська й Івано-Франківська області.

Структура комбінованого маршруту містить пункти: назва туристичного маршруту; мета та завдання маршруту; туристичний регіон на інтерактивній карті (маршрут); туристичний маршрут на інтерактивній карті (нитка маршруту); точки активізації інформації про об'єкти туристичного інтересу (рекреаційні, оздоровчі, пізнавальні чи освітні) на інтерактивній карті; місця

розміщення (біваки, привали); краєзнавча мультимедійна інформація про об'єкти активізації; природні та культурно-історичні пам'ятки на маршруті; інформація про заходи забезпечення безпеки на комбінованому маршруту з активних видів туризму; відео; музичні фрагменти; презентаційний ролик.

Надано характеристику туризму в Івано-Франківській області. Велика кількість туристично-рекреаційних ресурсів визначає розвиток багатьох видів туризму. Туристичний потенціал геоморфологічних ресурсів сприяє розвитку гірськокожного та спелеологічного туризму, кліматичні та бальнеоресурси – розвитку лікувально-оздоровчої рекреації, ландшафтні ресурси – розвитку зеленого та екологічного туризму. Перспективним є пізнавальний туризм.

Серед перспективних напрямів розвитку туризму в області: гармонійне управління туристичною сферою; залучення іноземних та вітчизняних інвестицій в розвиток туризму; створення нової та покращення існуючої туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури вздовж автошляхів; раціональне та ефективне використання туристичних ресурсів; покращення якості, збільшення асортименту туристичних послуг; утворення конкурентних туристичних та рекреаційних продуктів; забезпечення туристичної сфери кваліфікованими кадрами; посилення міжнародних зв'язків у сфері туризму; проведення маркетингових досліджень та заходів.

Проведено аналіз активних видів туризму в Івано-Франківській області. В Івано-Франківській області останні роки відстежено позитивні тенденції щодо розвитку видів активного туризму, зокрема: з'являються спеціалізовані туроператори, що пропонують активний відпочинок, відкриваються нові об'єкти активного відпочинку, з'являються пункти прокату й сервісу туристичного спорядження, розширюється спеціалізована база проживання.

Івано-Франківська область має значні переваги для розвитку активного туризму, оскільки тут наявний значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні ремесла. Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного

світу, велика кількість яких, занесені до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів, зумовлюють велику рекреаційну цінність області.

Визначено стратегічні напрямки розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області. Стратегічними цілями розвитку активних видів туризму є: створити сприятливі умови для залучення інвестицій, що дозволять будувати нові, а також модернізувати існуючі об'єкти спортивно-туристичної інфраструктури; розробити механізм виділення земельних ділянок під активні види туризму в області: під будівництво спортивних комплексів та супутніх об'єктів спортивно-туристичної інфраструктури; реалізувати заходи для активізації масового внутрішнього туризму для пропагування здорового способу життя та підвищення якості життя; удосконалювати систему безпеки у сфері активного туризму (екстремальний, пригодницький, автомобільний, велосипедний, вітрильний, водний, гірський, пішохідний, спелеологічний); поєднувати активні види туризму з відвідуванням природних пам'яток, рекреаційних зон, історико-культурних об'єктів країни та регіону.

Розроблено комбінований маршрут з активних видів туризму. Маршрут з активних видів туризму допоможе популяризувати територію Дністровської рів'єри серед запоріжців, які мають вільний час, бажання та фінансові кошти для поїздки на Івано-Франківщину з метою організації активного відпочинку і оздоровлення. Даний продукт матиме великий попит на туристичному ринку, тому що включає в себе елементи активного відпочинку та не зовсім велику ціну. Категорія споживачів – молодь та люди середнього віку. Програма комбінованого туру є досить різноманітна і допоможе туристам відпочити від буденності на свіжому повітрі. У програмі маршруту продемонстровано, як у одному продукті можливо об'єднати декілька видів активного туризму. Так, реалізація даного комбінованого маршруту буде сприяти формуванню потоку туристів з м. Запоріжжя, збільшенню зацікавлених споживачів і популяризації Івано-Франківщини, що сприятиме розширенню кола населення, а також надходженню коштів до бюджету регіону та брендуванню його території.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Активний туризм. URL : <https://www.kalush-travel.com/aktyvnyj-turyzm/0> (дата звернення: 11.04.2023).
2. Белоус О., Панченко Э. Менеджмент туризма: эффективность и конкурентоспособность. Киев : Знание Украины, 2002. 240 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємств туристичного бізнесу : навч. посіб. Львів : Сполом, 2014. 212 с.
4. Божук Т. І. Методичні аспекти визначення оцінки сакральних об'єктів для потреб туризму. *Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола. Серія «Економічні науки»*. 2008. Вип. 3. С. 260–272.
5. Бондаренко І. Г., Бондаренко О. В. Стан та проблеми розвитку водного туризму. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*. 2016. С. 37–41.
6. Бондаренко Ю. Перспективи розвитку туристичної галузі в умовах пандемії. URL : <https://science.lpnu.ua/> (дата звернення: 16.05.2023).
7. Вачевський М. В., Скотний В. Г. Маркетинг в сферах послуг: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2004. 232 с.
8. Виноградовцева А. Д. Менеджмент персоналу туристичних підприємств : підручник. Київ : КДТЕУ, 2022. 214 с.
9. Войчак А. В. Маркетинговий менеджмент : навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни. Київ : КНЕУ, 2000. 100 с.
10. Воронкова А. Е. Підтримка конкурентоспроможного потенціалу підприємства. Київ : Техніка, 2000. 152 с.
11. Гайдук А. Дослідження розвитку світової туристичної індустрії з використанням методу сценаріїв. *Маркетинг*. 2018. № 3. С. 152–159.
12. Гайдук А. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. 2006. № 2. С. 204–211.

13. Герасименко В. Г. Основи туристичного бізнесу. Том 1. Одеса : Видавництво «Чорномор'я». 2009. 260 с.
14. Герасимів З., Христенко Г. Особливості розвитку туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8890> (дата звернення: 11.05.2023).
15. Герасименко В. Г. Основи туристичного бізнесу. Том 2. Одеса : Видавництво «Чорномор'я». 2009. 156 с.
16. Грушка О. Туристичне краєзнавство: монографія. Київ : Либідь, 2008. 270 с.
17. Дідух Я., Єрмоленко В., Крижанівська О. Екологічна стежка (методика, організація, характеристика модельної стежки «Лісники»). Київ : Фітосоціоцентр, 2000. 88 с.
18. Забалдіна Ю. Маркетинг туристичного підприємства : навч. посіб. Київ, 2012. 196 с.
19. Зайцева В., Бут Т., Пуліна Т. Ринок туристичних послуг України : навч. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2019. 292 с.
20. Закон України «Про туризм» № 324/95 : офіц. вид. стан. на 28.10.1995 з наступними змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 13. С. 180.
21. Живко З., Лелюк Н. Управління безпекою туристичної галузі в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. С. 23–28.
22. Клімова О. І. Методики проведення аналізу стратегічного розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2008. № 4. С. 54.
23. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 334 с.
24. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід : монографія. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 254 с.
25. Кукліна Т., Цвілій С., Журавльова С. Загальні тенденції розвитку світового туризму: від коронавірусу до військової агресії. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 12–15.

26. Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 177–184.

27. Левковська Л., Чабан Р., Мунін Г. Перспективи розвитку туризму й готельного бізнесу. *Економіка України*. 2013. № 6. С. 31–36.

28. Любіцева О. Туристичне країнознавство: функції, зміст, завдання. *Географія та туризм* : зб. наук. пр. Київ : Альтерпрес, 2010. Вип. 6. С. 86–90.

29. Любіцева О. Методика розробки турів: навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2003. 104 с.

30. Маркетинг в туризмі : навч. посіб. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

31. Марцин В. Споживач – центральна фігура у ринкових відносинах. *Економіка України*. 1996. № 3. С. 83–85.

32. Микитин Т., Остапчук С., Машта Н., Прокопчук А. Організаційні механізми створення та функціонування екологічних стежок : монографія. Рівне : Волин. береги, 2018. 182 с.

33. Офіційний сайт Федерації спортивного туризму України. URL : www.fstu.com.ua (дата звернення: 22.05.2023).

34. Офіційний сайт Івано-Франківської обласної державної адміністрації. URL : <https://www.if.gov.ua/news/prikarpattya-sered-lideriv-vnutrishnogo-turizmu-za-pidsumkami-minulogo-roku> (дата звернення: 22.05.2023).

35. Падовська О. М. Традиційний промисел Карпат в контексті формування рекреаційного комплексу. *Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності в Україні : перспективи культурного та економічного розвитку*. Трускавець, 2000. С. 215–217.

36. Паньків Н. Є. Перспективи використання туристично-рекреаційних ресурсів Івано-Франківщини для розвитку зеленого (сільського) та екологічного туризму в області. *Збірник науково-технічних праць*. 2020. Т. 30, № 5. С. 59–66.

37. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність : монографія. Київ : КНТЕУ, 2002. 302 с.
38. Подсолонко Е. А. Менеджмент туристического бизнеса: теория и практика. Киев : Вища школа, 2023. 207 с.
39. Правик Ю. М. Маркетинг туризму. Київ : Знання, 2008. 303 с.
40. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва : навч. пос. Київ : ЦНЛ, 2007. 344 с.
41. Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022 – 2026 роки. URL : <https://www.if.gov.ua/regionalni-cilovi-programi> (дата звернення: 17.04.2023).
42. Рутинський М. Й. Івано-Франківщина: територіальна організація туристичного комплексу та структура сучасного тур продукту регіону. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія.* 2004. Вип. 7. С. 177–184.
43. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності туристичного підприємства : навч. посіб. Київ : Зірка, 2014. 420 с.
44. Смирнов І. Г. Маркетинг у туризмі : навч. посіб. Київ : Видавництво КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. 251 с.
45. Сокол Т. Г. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. Київ : Музична Україна, 2022. 256 с.
46. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021 – 2027 роки. URL : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/ivano-frankivska-strategiya-rozvytku-ivano-frankivskoyioblasti-na-2021-2027-roky.pdf> (дата звернення: 17.04.2023).
47. Телєтов О. С., Карпець В.І. Маркетинг спортивного туризму. URL : https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_1_56_72.pdf (дата звернення: 17.04.2023).
48. Тимчук М. Івано-Франківський обласний художній музей: розташований в найдавнішій археологічній пам'ятці міста Станіславська колегіата. *Краснавець Прикарпаття.* 2010. № 15. С. 49–53.

- 49.Ткаченко Т., Мельниченко С., Бойко М. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія. Київ : КНТЕУ, 2010. 596 с.
- 50.Туризм: інноваційні рішення та прогнози. URL : <https://sfii.gov.ua/turizm-innovacijni-rishennya-ta-prognozi/> (дата звернення: 11.04.2023).
- 51.Туристична галузь після війни: можлива реанімація та антикризове управління? URL : <https://blog.liga.net> (дата звернення: 16.04.2023).
- 52.Філюк С. М. Проблеми і використання рекреаційно-туристських ресурсів Івано-Франківської області. *Карпатський край*. 2012. № 2. С. 91–99.
- 53.Циганкова Т. М. Управління міжнародним маркетингом : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 265 с.
- 54.Черчик Л. М. Сільський туризм як ефективна форма самостійної зайнятості у регіонах. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 178–182.
- 55.Чирко А. Б. Управління конкурентоспроможністю туристичної фірми за умов трансформації економіки. Київ : МАУП, 2022. 448 с.
- 56.Школа І. М. та ін. Менеджмент туристичної індустрії : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2003. 596 с.
57. Mylko I., Nahornova O., Ozhema S. Strategy for the development of the tourism sector of the country and its regions in a crisis. *National Interest Academic Journal*. 2022. № 2 (6). Pp. 56–68.
- 58.Tsviliy S., Gurova D., Zhilko O. Branding of the domestic territorial tourist destination in the post-war development period. *Das intellektuelle und technologische Potenzial des XXI Jahrhunderts: Wirtschaft, Tourismus, Bildung, Psychologie und Soziologie*. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft». Buch 15. Teil 2. Germany, Karlsruhe : World-NetAkhatAV. 2022. Ss. 151–158.
- 59.Тітовська С. І. Розробка комбінованого маршруту з активних видів туризму в Івано-Франківській області. *Тиждень науки – 2023*: матеріали щорічної наук.-практ. конф. викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів, студентів НУ «Запорізька політехніка», 24 – 28 квітня 2023 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 187–189.

ДОДАТКИ

Додаток А

Пішохідні маршрути в Івано-Франківській області

Пішохідні маршрути з Яремче.

1. Дора – Блі Камім – долина Лазок – гора Синячка – долина Щівка – хребет Черногориця – Дора. Синя розмітка, довжина маршруту 22,5 км, час ходьби 10 годин, підйом 920 м.

2. Дора – гора Маковиця – гора Смерічок – Переніс – Дора. Жовта розмітка, довжина маршруту 14 км, час ходьби 7 годин, підйом 514 м.

3. Яремче – Скелі Довбуша – гора Маковиця – Яремче. Зелена розмітка, довжина маршруту 9 км, час ходьби 4,5 години, підйом 356 м.

4. Яремче – Черногорицький хребет – Яремче. Зелена розмітка, довжина маршруту 12 км, час ходьби 5 годин, підйом 547 м.

5. Яремче – водоспад Дивочі Сльози – Долина Торшукувата – Долина Буковець – Перевал Переслоп – Яремче. Блакитна розмітка, довжина маршруту 20 км, час ходьби 8 годин, підйом 746 м.

6. Яремче – Долина Явір – Долина Вовча – Яремче. Жовта розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 6 годин, підйом 690 м.

Пішохідні маршрути з Микуличина.

1. Поселення Рівна – гора Смерічок – гора Петраш – Микуличин. Блакитна розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 7 год., підйом 469 м.

2. Микуличин – Гора Велика Рокина – Траверзна гора Мала Рокита – Долина Гундякова. Зелена розмітка, довжина маршруту 22,5 км, час ходьби 10 годин, підйом 523 м.

3. Микуличин – гора Костель (Горган) – Микуличин. Жовта розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 4 години, підйом 462 м.

4. Микуличин – Ликівська гора – Ягідна гора – Микуличин. Блакитна розмітка, довжина маршруту 14 км, час ходьби 5,5 годин, підйом 624 м.

5. Микуличин – Свинянська долина – Круглоявірник – селище Підліснів (Женецьке лісництво). Жовта розмітка, довжина маршруту 11 км, час ходьби 4,5 години, підйом 594 м.

6. Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Хомативська долина – Долина Баранія – Ведківський потік. Зелена розмітка, довжина маршруту 11 км, час ходьби 4 години, підйом 705 м.

7. Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Долина Баранія – Гора Хом'як – Поселення Підліснів. Червона розмітка, довжина маршруту 16 км, час ходьби 5,5 годин, підйом 888 м.

8. Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Водоспад Гук (Женецький) – Поселення Підліснів. Блакитна розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 3 години, підйом 200 м.

9. Поселення Підліснів – Гора Ягідна – Поселення Підліснів. Червона розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 4,5 години, підйом 573 м.

Пішохідні маршрути з Татарова.

1. Татарів – хребет Лісний – гора Ягідна – Татарів Зелена розмітка, довжина маршруту 12 км, час ходьби 4,5 години, підйом 525 м.

2. Татарів – Поляна Коганя – селище Кремінці (прогулянка маршрутом). Зелена розмітка, довжина маршруту 5 км, час ходьби 2,5 години, підйом 214 м.

3. Татарів – Гірський район Піха – Татарів (Прогулянка маршрутом). Синя розмітка, довжина маршруту 3,5 км, час ходьби 1,5 год., підйом 168 м.

4. Татарів – Гірський масив Башечко – Татарів (прогулянка по маршруту). Жовта розмітка, довжина маршруту 5 км, час ходьби 2,5 години, підйом 156 м.

Пішохідні маршрути з Ворохти.

1. Ворохта – поселення Осередок – долина Лабеська – гора Кукуль – долина Закукуль – пункт пропуску Завоєля. Блакитна розмітка, довжина маршруту 17 км, час ходьби 8 годин, підйом 798 м.

2. Ворохта – гора Ріжа – перевал Ріжа – шосе Арделужа. Зелена розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 6,5 годин, підйом 549 м.

3. Вороненко – Долина Буковини – Долина Григорівка – Долина Кукуль – Вороненко. Жовта розмітка, довжина маршруту 22 км, час ходьби 9 годин, підйом 630 м.

Позначені маршрути для комбінованих прогулянок.

1. Перевал Переслоп – Долина річки Зелениця – Блажівська долина. Жовта розмітка, довжина маршруту 9 км, час ходьби 4 години.

2. Перевал Переслоп – долина Лазок – гора Пасічанка – село Пасічна. Зелена розмітка, довжина маршруту 17 км, час прогулянки 7 годин.

Додаток Б

Туристичний збор у Івано-Франківській області

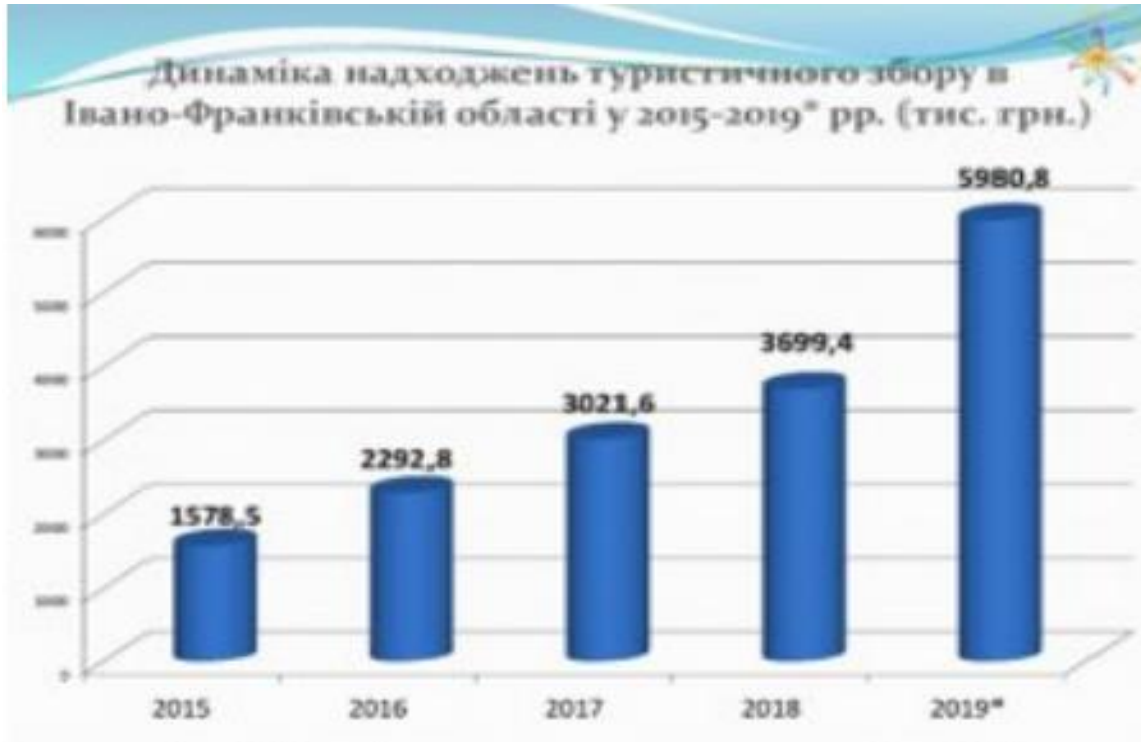

Рис. 3. Динаміка надходжень туристичного збору [13]

Лідери на надходженнями туристичного збору у розрізі адміністративно-територіальних одиниць

Додаток Г

Дністровська рів'єра

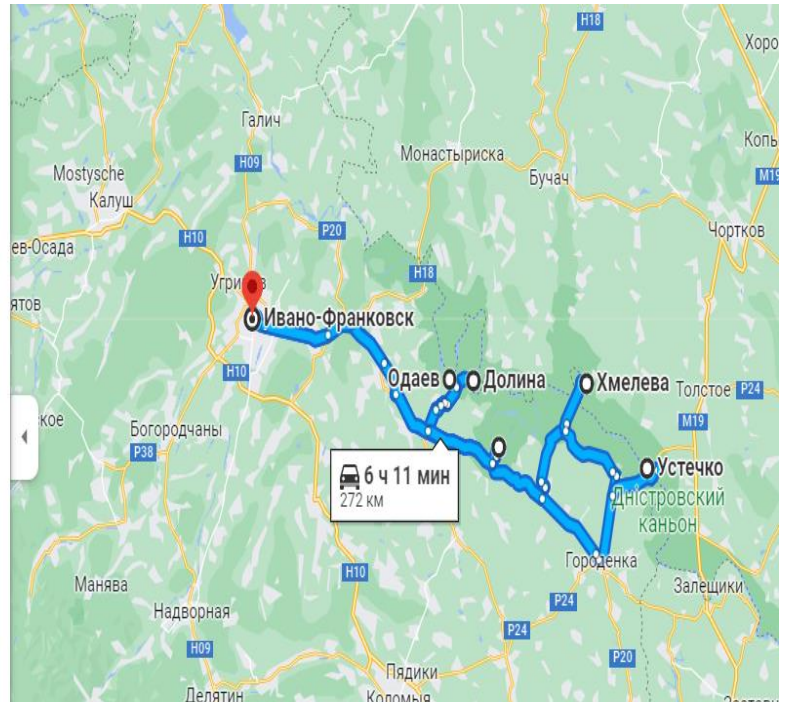

Додаток Д

Локації комбінованого маршруту «Активний Франківськ»

Повний комбінований маршрут

- Івано-Франковск, Івано-Франковська
- Долина, Івано-Франковська область,
- Лука, Івано-Франковська область
- Одаєв, Івано-Франковська область, 7
- Хмелева, Івано-Франковська область
- Устечко, Тернопільська область, 4863
- Лука, Івано-Франковська область
- Івано-Франковск, Івано-Франковська

Локації з активних видів туризму

